

T. C.

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

**ÖĞRETMENLERİN ÖĞRENCİLER İLE İLİŞKİLERDE ETİK
İLKELERE UYGUN DAVRANMA DURUMLARININ
İNCELENMESİ**

HASAN ARSLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şubat, 2024

MUĞLA

T. C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

ÖĞRETMENLERİN ÖĞRENCİLER İLE İLİŞKİLERDE ETİK
İLKELERE UYGUN DAVRANMA DURUMLARININ
İNCELENMESİ

HASAN ARSLAN
ORCID NO: 0000-0003-3300-3390

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. SEMRA TİCAN BAŞARAN
Dr. Sibel AYDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şubat, 2024

MUĞLA

JÜRİ ONAY SAYFASI

Hasan ARSLAN tarafından hazırlanan “Öğretmenlerin Öğrenciler İle İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Durumlarının İncelenmesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Bilal DUMAN
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Jüri Başkanı

Doç. Dr. Semra TİCAN BAŞARAN
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı
Üye

Doç. Dr. Serkan ARIKAN
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi
Anabilim Dalı
Üye

Tez savunma tarihi: 12/02/2024

Bu tez Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirmektedir.

Prof. Dr. Şevki KÖMÜR
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkelerine Uygun Davranma Durumlarının İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmada;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmada yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 12/02/2024

Hasan ARSLAN

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserler Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

ÖĞRETMENLERİN ÖĞRENCİLER İLE İLİŞKİLERDE ETİK İLKELERE UYGUN DAVRANMA DURUMLARININ İNCELENMESİ

HASAN ARSLAN

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Semra TİCAN BAŞARAN, Dr. Sibel AYDOĞAN

Şubat 2024, 93 sayfa

Eğitim sistemlerinin en önemli öğelerinden birisi öğretmenlerdir. Çalışmalar öğretmen niteliği ile öğrenci başarısı arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu sebeple, öğretmenler, görevlerini eğitimin temel prensiplerine, hedeflerine ve mesleki etik ilkelere uygun bir biçimde yerine getirmekle sorumludur. Bu doğrultuda 2015 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkeler uygulamaya konulmuştur.

Bu araştırmanın hedefi, ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin eğitim öğretim hizmeti verenler için belirlenmiş olan mesleki etik ilkelerden öğrencilerle ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarını ortaya koymaktır. Bu amaca ulaşabilmek için çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında Muğla ili Menteşe ilçesinde yer alan ortaöğretim kurumlarından 420 öğrenci ve 301 öğretmen çalışma grubunu oluştururken, ikinci aşamasında aynı ilde Menteşe dışındaki ilçelerde bulunan ortaöğretim kurumlarından 216 öğretmen ve 851 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, çalışma kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen eğitim öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkeler temel alınarak öğretmen ve öğrencilere yönelik olarak geliştirilen veri toplama araçlarıyla toplanmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde standart sapma, aritmetik ortalama, % oranı, tekrarlanma sıklığı gibi betimsel istatistiklerle birlikte t-testi, ANOVA gibi kestirimsel istatistikler de kullanılmıştır. Yapılan analizler; çalışmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere

büyük oranda uygun davrandıklarını düşündüklerini ancak, öğrencilerin daha olumsuz algılara sahip olduklarını, öğretmen ve öğrenciler arasındaki bu farklılığın istatistiksel olarak da anlamlı olduğunu göstermiştir. Öğretmenlerin meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları ile ilgili algıları cinsiyetlerine, kıdemlerine, görev yapmakta oldukları okul türüne, ortalama sınıf mevcudu, etik ilkelerin bilinme ve görünürlük durumuna göre anlamlı farklılık göstermezken, öğrencilerin de öğretmenlerinin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları ile ilgili algıları cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, öğrenim görmekte oldukları okul türlerine, ortalama sınıf mevcudu, etik ilkelerin bilinme ve görünürlük durumuna göre farklılık göstermemiştir.

Anahtar Kelimeler: etik, meslek etiği, mesleki etik ilkeler, öğretmenlik meslek etiği, eğitim öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkeler

ABSTRACT

THE INVESTIGATION of TEACHERS' BEHAVIORS COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES in RELATIONS with STUDENTS

HASAN ARSLAN

Master's Thesis, Department of Curriculum and Instruction

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Semra TİCAN BAŞARAN, Dr. Sibel AYDOĞAN

February 2024, 93 pages

One of the most important elements of education systems is teachers. Studies show a strong relationship between teacher quality and student success. Therefore, teachers are responsible for fulfilling their duties in accordance with the fundamental principles, goals, and professional ethical principles of education. In this regard, professional ethical principles for educators were put into practice by the Ministry of National Education in 2015. The aim of this research is to reveal whether teachers working in secondary schools comply with the professional ethical principles on relationships with students. To achieve this goal, the study was conducted based on the survey model. While in the first phase of the research, 420 students currently attending secondary schools in the Menteşe district of Muğla province and 301 teachers working in the same schools formed the study group, in the second phase, 216 teachers and 851 students from secondary schools in the districts other than Menteşe in the same province. Data were collected using data collection tools developed for teachers and students based on the professional ethical principles determined by the Ministry of National Education for educators. Descriptive statistics such as standard deviation, arithmetic mean, percentage rate, frequency of occurrence, along with predictive statistics such as t-test, ANOVA, were used in analysing the research data. The analyses indicated that though the teachers and the students participating in the study believe that teachers largely comply with ethical principles in their relationships with students, the students have more negative perceptions. The difference between teachers and students is statistically

significant. Teachers' perceptions of their colleagues' behaviour in accordance with ethical principles in their relationships with students did not differ significantly based on their gender, seniority, type of school they work in, average class size, knowledge and visibility of ethical principles. Similarly, students' perceptions regarding their teachers' behaviour in compliance with ethical principles in their relationships with students did not show a statistically significant difference based on their gender, grade levels, types of school they attend, average class size, knowledge and visibility of ethical principles.

Keywords: ethics, professional ethics, professional ethical principles, teaching profession ethics, professional ethical principles for educators.

ÖNSÖZ

Eğitim-öğretim faaliyeti ülkelerin geleceğe dönük politikalarını şekillendirmeleri açısından en önemli araçlardan birisidir. Eğitim sistemlerinin en önemli ögesi de hiç şüphe yok ki öğretmenlerdir. Çalışmalar öğretmen niteliği ile öğrenci başarısı arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu sebeple, öğretmenler, görevlerini eğitimin temel prensiplerine, hedeflerine ve mesleki etik ilkelerine uygun bir biçimde yerine getirmekle sorumludur. Bunun için de öğretmenlerin belirlenmiş olan etik ilkeler doğrultusunda görevlerini yerine getirmeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda iş başındaki öğretmenler için 2015 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkeler uygulamaya konulmuştur. Çalışmada öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma bakımından kendilerini nasıl gördükleri ve bu anlamda öğrenciler tarafından da nasıl algılandıkları tespit edilerek öğretmenlerin niteliğinin artırılması ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin iyileştirilmesi noktasında alınacak tedbirlere bilimsel veri oluşturulması beklenmektedir. Bunun yanında, bundan sonra yapılacak olan izleme ve değerlendirme çalışmalarında kullanılabilecek geçerli ve güvenilir iki veri toplama aracı alanyazına kazandırılmıştır.

Çalışmanın gerçekleşmesinde birçok kişinin emeği bulunmaktadır. Mesleğini icra ederken etik ilkelere hassasiyetle uyarak konunun ne kadar önemli olduğunu adeta tatbik ederek vurgulayan, tez konusunu belirlemede, ölçek geliştirmede, tez sürecini yönetmede rehberlik eden, kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Semra TİCAN BAŞARAN'a, veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve analiz süreçlerine rehberlik eden ikinci danışman hocam Dr. Sibel AYDOĞAN'a, tez jürimde yer alarak tezime değerli katkılar yapan Prof. Dr. Bilal DUMAN ve Doç. Dr. Serkan ARIKAN hocalarıma, tezin şekilsel düzenlemelerinde katkılarından dolayı yüksek lisans eğitimi dönem arkadaşım Hatice Hanım EROL'a, çalışmaya gönüllü olarak katılıp görüş ve önerilerini paylaşan Muğla İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumlarındaki öğretmen ve öğrencilere, onlara ulaşmamı sağlayan ilçe milli eğitim müdürü ve okul yöneticisi meslektaşlarıma, desteklerini her daim hissettiğim eşim Betül ARSLAN'a ve evlatlarım Sude, Kerem ve Ömer ARSLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezin eğitim ve bilim dünyasına katkı getirmesi dileklerle...

Hasan ARSLAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
ETİK BEYANI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
EKLER DİZİNİ	xvii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	8
1.3. Araştırmanın Amacı	8
1.4. Araştırmanın Önemi	9
1.5. Araştırmanın Varsayımları	10
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	10
1.7. Tanımlar	11

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Etik	13
2.2. Meslek	14
2.3. Meslek Etiği	15
2.4. Öğretmenlik Mesleği.....	16
2.5. Öğretmenlik Meslek Etiği	16
2.5.1. Türkiye’ de Öğretmen Meslek Etiğine İlişkin Yasal Düzenlemeler	19
2.5.1.1 Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.	19
2.5.1.2. Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik.	19
2.5.1.2.1. Kamu Görevlileri Etik Kurulunun Görevleri.	19
2.5.1.3. Mesleki Etik İlkelerin Daha Görünür Biçimleri Olarak Meslek Andları.	21
2.5.1.4. Etik Günü ve Haftası.....	23
2.5.1.5. Eğitim Öğretim Hizmeti Verenler İçin Mesleki Etik İlkeler.	23
2.6. Öğretmenlerin Etik İlkelere Uygun Davranmaları Üzerine Yapılan Çalışmalar .	23

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	26
3.2. Çalışma Grubu	26
3.3. Veri Toplama Araçları	29
3.3.1. Öğrenciler İle İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Öğretmen Ve Öğrenci Ölçeklerinin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışmaları	32

3.3.1.1. Geçerlik Çalışmaları.....	32
3.3.1.1.1. Kapsam Geçerliği.....	32
3.3.1.1.2. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA).....	33
3.3.1.1.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA).....	38
3.4. Verilerin Toplanması	42
3.5. Verilerin Analizi.....	42

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular.....	45
4.2. İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular.....	46
4.3. Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular.....	49
4.4. Dördüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular	52

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma.....	54
5.2. Sonuç.....	61
5.3. Öneriler	61
5.3.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	61
5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	62
KAYNAKÇA	63
EKLER.....	71

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1. TED (2009) ve MEB (2017) Tarafından Belirlenen Öğretmen Yeterliklerinin Ortak Noktaları.....	3
Tablo 2. Birinci Aşama (AFA) Çalışma Grubundaki Öğretmen ve Öğrencilerin Okul Türüne Göre Dağılımları.....	28
Tablo 3. DFA Öğretmenlerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	29
Tablo 4. Mesleki Etik İlkelerine Uygun Davranma Ölçeği KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları.....	33
Tablo 5. Öğretmen ve Öğrenci Ölçeği Birinci ve İkinci Boyutlardaki Özdeğerler ve Varyanslar	34
Tablo 6. Öğrenciler ile İlişkilerde Mesleki Etik İlkelerine Uygun Davranma Ölçeğinde Yer Alan Maddelerin Faktör Yük Değerleri.....	36
Tablo 7. Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Mesleki Etik İlkelerine Uygun Davranma Ölçeği Öğretmen Verileri DFA Sonuçları	39
Tablo 8. Temel Alınan İyi ve Kabul Edilebilir Uyum İndeksi Değerleri	40
Tablo 9. Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkelerine Uygun Davranma Ölçeği Öğrenci Verileri DFA Sonuçları	41
Tablo 10. Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelerine Uygun Davranma Öğretmen ve Öğrenci Ölçeklerinin AFA ve DFA Sonrası Güvenilirlik İstatistikleri	41
Tablo 11. Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelerine Uygun Davranma Durumu” Bağımlı Değişkeninin Çalışma Kapsamında İncelenen Bağımsız Değişkenlerin Alt Gruplarındaki Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	44
Tablo 12. Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelerine Uygun Davranma Düzeyine Yönelik Bulgular	45
Tablo 13. Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelerine Uygun Davranma Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları	46
Tablo 14. Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelerine Uygun Davranma Puanlarının Kıdeme Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	46
Tablo 15. Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelerine Uygun Davranma Puanlarının Çalıştıkları Okul Türüne Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	47

Tablo 16. Öğretmenlerin Meslektaşlarının Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Puanlarının Sınıf Mevcuduna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	47
Tablo 17. Öğretmenlerin Meslektaşlarının Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Puanlarının Etik İlkeleri Bilme Durumuna Göre T-Testi Sonuçları	48
Tablo 18. Öğretmenlerin Meslektaşlarının Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Puanlarının Etik İlkelerin Görünürlük Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	48
Tablo 19. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları	49
Tablo 20. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	50
Tablo 21. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Puanlarının Öğrenim Görmekte Oldukları Okul Türüne Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	50
Tablo 22. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Puanlarının Sınıf Mevcuduna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	50
Tablo 23. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Puanlarının Öğrencilerin Etik Bilme Düzeyine Göre T-Testi Sonuçları.....	51
Tablo 24. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Puanlarının Etik İlkelerin Görünürlük Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	52
Tablo 25. Öğretmenler ile Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Mesleki Etik İlkeler Uygun Davranma Puanlarına Yönelik T-Testi Sonuçları	52

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1. Ölçek Geliştirme Sürecinde İzlenen Adımlar	30
Şekil 2. Öğretmen Ölçeği Yamaç Birikinti Grafiği	35
Şekil 3. Öğrenci Ölçeği Yamaç Birikinti Grafiği	35
Şekil 4. Öğretmen Ölçeği Isı Haritası (Maddeler Arası Korelasyon).....	37
Şekil 5. Öğrenci Ölçeği Isı Haritası (Maddeleri Arasında Korelasyon)	37

KISALTMALAR DİZİNİ

AED	Amerikan Eğitimciler Derneği
AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TED	Türk Eğitim Derneği
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek 1. Öğretmenlerin Etik İlkelerle Uygun Davranma Durumlarının İncelenmesi Araştırması (Öğretmen Anketi).....	71
Ek 2. Öğretmenlerin Etik İlkelerle Uygun Davranma Durumlarının İncelenmesi Araştırması (Öğrenci Anketi).....	73
Ek 3. Etik Kurul Onay Formu	75
Ek 4. Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni	76

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu kısımda, problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın hedefi, önemi, sınırlılıkları ve tanımları başlıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsanoğlunun yeryüzüne gelişiyle başlayan öğretme-öğrenme süreci göz önüne alınırsa öğretmenliğin en eski mesleklerinden birisi olarak kabul gördüğü söylenebilir.

Eğitim-öğretim faaliyeti ülkelerin geleceğe dönük politikalarını şekillendirmeleri açısından en önemli araçlardan birisidir. Eğitimde arzu edilen hedeflere ulaşma, öğretmenlerin yetkinlikleri ve nitelikleriyle sıkı bir ilişkiye sahiptir; bu bağlamda, gerçekleştirilen yeniliklerin ancak öğretmenler aracılığıyla uygulanabileceği vurgulanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017). Bu bağlamda nitelikli öğretmenlere ihtiyaç duyulmakta olup; eğitimcilerin belli başlı yeterliliklere sahip olması beklenmektedir. MEB (2008), Temel Eğitime Destek Projesinin Öğretmen Eğitimi Bileşeni çerçevesinde öğretmenlik mesleği yeterliliklerine ilişkin çalışmalar yürütmüş, 14.04.2006 tarihinde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının onayı ile Öğretmenlik Mesleği Yeterliliklerini ana yeterlik 6, alt yeterlik 31 ve 233 performans göstergesi olarak yürürlüğe koymuştur. Daha sonra, 2006 tarihli öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri, ulusal ve uluslararası gelişmeler doğrultusunda ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak adına 2017 yılında güncellenmiştir. Bu güncelleme sonucunda, A: Meslek bilgisi, B: Mesleki beceri, C: Tutum ve değerler olmak üzere üç yeterlik alanı belirlenmiş ve bunlar altında 11 yeterlik ile 65 göstergeye yer verilmiştir. (MEB, 2017).

MEB (2017) tarafından güncellenen Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri belgesine bakıldığında bir öğretmende olması beklenen yeterlilik başlıkları aşağıda verildiği üzere özetlenmiştir (s. 13-16):

1. İleri A1. düzeyde kuramsal, metodolojik ve olgusal bilgiye sahip olarak, alanında sorgulayıcı bir bakış açısını kapsayacak niteliklere sahiptir.
2. Öğretim A.2. programı ve pedagojik alan bilgisine etkin bir şekilde hakimdir.
3. A3. Birey ve öğretmen olarak, görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin mevzuata uygun bir şekilde hareket eder.
4. B1. Eğitim öğretim süreçlerini etkin bir şekilde planlar.
5. Tüm B2. öğrenciler için etkili öğrenmenin gerçekleşebileceği sağlıklı ve güvenli öğrenme ortamları ile uygun öğretim materyallerini hazırlar.
6. B3. Öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir biçimde yönetir.
7. B4. Ölçme ve değerlendirme yöntemlerini, teknikleri ve araçlarını amaçlarına uygun bir şekilde kullanır.
8. C1. Milli, manevi ve evrensel değerleri gözetir.
9. C2. Öğrencilerin gelişimini destekleyici bir tutum sergiler.
10. C3. Meslektaş, öğrenci, aile ve eğitimin diğer paydaşları ile etkili bir iletişim kurar ve iş birliği yapar.
11. C4. Öz değerlendirme yaparak, mesleki ve kişisel gelişimine yönelik çalışmalara katılır.

Türkiye’de MEB dışında araştırmacı veya kurum/kuruluşlar tarafından da öğretmen yeterlikleri belirleme çalışmaları yapılmıştır. Bunlardan en dikkat çekici olan, Türk Eğitim Derneği (TED) tarafından belirlenmiş olan öğretmen yeterlikleridir. Öğretmen yeterliklerinin geliştirilmesini Türkiye için bir gelecek sorunu olarak gören ve ulusal bir öncelik olarak gören TED öğretmenlere yönelik yeterlik alanlarını şöyle özetlemiştir (TED, 2009, s.10):

- Öğretim-öğrenme sürecinde, öğretim programları ve konu alanına hakimiyet yüksekliği,
- Öğretimi planlama ve uygulama,
- Öğretimin etkililiği ve öğrenci gelişimini takip etme ve değerlendirme,
- Öğretim sürecini ve öğrenci davranışlarını başarıyla yönetme,
- Öğretimi öğrenci özelliklerine uygun biçimde adapte etme,
- Bilişim teknolojilerini etkili bir şekilde kullanabilme,

- Öğretme-öğrenme ortamında etkili iletişim kurabilme,
- Bireysel ve mesleki gelişimini planlama ve başarıyla gerçekleştirme,
- Diğer öğretmenlerle, velilerle ve okul çalışanlarıyla iş birliği içinde olabilme,
- Etik kurallara uygun, sorumlu ve eleştirel bir tutum sergileme.

TED tarafından belirlenmiş olan yukarıdaki yeterlikler farklı kaynaklarda da ifade edilen öğretmen yeterliklerinden derlenmekle birlikte son maddede öğretmenin etik kurallar çerçevesinde davranmasına yapılan vurgu dikkat çekmektedir.

TED (2009) ve MEB (2017) tarafından öğretmenlere yönelik hazırlanan mesleki yeterlikler belgelerine bakıldığında her iki belgede ortak noktalar olduğu görülmektedir:

Tablo 1. TED (2009) ve MEB (2017) Tarafından Belirlenen Öğretmen Yeterliklerinin Ortak Noktaları

Öğrenme öğretme aşamasında öğretim programlarını ve konu alanını çok iyi derecede bilme ve anlama	Alanında sorgulayıcı bakış açısına sahip ileri düzeyde kuramsal, metodolojik ve olgusal bilgi edinme
Öğretimi planlama ve uygulama	Eğitim öğretim aşamalarını verimli bir şekilde planlar
Öğretim sürecini ve öğrenci davranışlarını yönetme	Öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir şekilde yürütme
Öğretimi öğrenci özelliklerine göre uyarlama	Her bir öğrenci için verimli öğrenmenin gerçekleşebileceği güvenli öğrenme ortamları ile uygun öğretim materyallerini hazırlama
Mesleki ve bireysel gelişimi planlama ve gerçekleştirme	Öz değerlendirme yaparak, kişisel ve mesleki gelişimine yönelik çalışmalara katılma
Meslektaşlar, veliler ve okul personeli ile iş birliği içinde çalışabilme	Öğrenci, öğretmen, veli ve eğitimin diğer paydaşları ile etkili iletişim ve iş birliği yapma
Etik kurallar kapsamında, eleştirel ve sorumlu davranabilme	Milli, manevi ve evrensel değerleri gözetme

Tablo 1’de görüldüğü üzere bir öğretmenin mesleki, akademik, pedagojik ve genel yeterliklerle birlikte etik kurallar çerçevesinde sorumlu ve eleştirel davranabilmesi, yerel ve evrensel değerleri gözeterek mesleğini yapabiliyor olması gerekmektedir.

Aydın’ın (2012) ifade ettiği üzere, etik kavramı her geçen gün hayatımızda daha fazla önem kazanmaktadır. Tüm insan eylemlerinin etik değerler bağlamında değerlendirilemeyeceği gibi, etik değerlerle ilişkisi olmayan herhangi bir insan etkinliğinden bahsetmek de zordur. Etik, insanın varoluş amacına odaklanarak, insan doğasına uygun iyi ve kötüyü daha anlaşılır hale getiren bir disiplindir. Etik, kişisel ve toplumsal yaşamda karşılaşılan sorunları detaylarıyla ele alıp, çözüm önerileri sunarken, aynı zamanda varoluşa yönelik doğru bilgilere erişerek, ussal ve eleştirel bir sorgulamaya dayalı yeni etik yaklaşımlar önerir. (Güçlü ve diğerleri, 2003). Etik ilkeler, bireyleri

eylemde bulunmak zorunda oldukları ancak yeterince yetkin olmadıkları durumlarda, insan onurunun korunma olasılığını artıran bir rol üstlenmektedir (Kuçuradı, 2003).

Meslek etiği, belirli bir meslek grubunun üyelerine emir veren, belirli kurallara göre hareket etmeye zorlayan keyfi tercihlerini sınırlayan, yetersiz ve prensipsiz üyeleri meslekten uzaklaştıran, mesleki rekabeti düzenleyen ve mesleğin ideallerini gösteren davranış kurallarıdır. Meslek etiği, bireyin mesleki davranışlarını yönlendiren, ona rehberlik eden etik ilke ve standartların bir bütünüdür (Aydın, 2012). Günümüzde, odağında insan olan mesleklerde değişen ve artan ihtiyaçlara bağlı olarak karşılaşılan etik sorunlar artmış ve bu sorunların her zamankinden daha fazla farkına varılmaya başlanmıştır (Tepe, 2000). Giderek daha da karmaşıklaşan yaşam koşullarına bağlı olarak, mesleki etik yalnızca insan odaklı mesleklerde değil diğer alanlarda da giderek daha fazla ilgi gören, beklentilerin yükseldiği bir çalışma alanı haline gelmiştir (Aydın ve diğerleri, 2012). Öğretmenlik meslek etiği açısından karşılaşılan sorunlar ve olası kaynakları, öğretmenin meslek etiği açısından sorumluluklarını ortaya koymayı amaçladıkları çalışmada Erdem ve Şimşek (2013), öğretmenlik meslek etiğinin artık daha fazla önemsenmekte olduğunu ve eğitim paydaşlarının (öğrenciler, veliler, eğitim yöneticileri, eğitim uzmanları, öğretmenler) bu konudaki sorunlara daha duyarlı tepkiler gösterdiklerini ortaya koymuştur. Çalışma ayrıca, eğitim sisteminin önemli bir unsuru olan öğretmenin, meslek etiği açısından önemli sorumluluklar üstlendiğini teyit etmiştir. Mesleki ürün veya hizmet ortaya koyma süreçlerinde toplumun beklentilerinin karşılanabilmesi önemlidir. Bunun için mesleki etkinliklerin özdenetime tabi tutulması önemlidir. Bu bağlamda, mesleki etik bir tür özdenetim sağlayıcı içsel bir motivasyondur. Meslek etiği, diğer işlevlerinin yanı sıra yasaların oluşturulmasında da önemli bir rol üstlenmektedir.

Bu kapsamda; Türkiye’de MEB (2015) tarafından bir meslek grubu olarak öğretmenleri de kapsayacak şekilde Eğitimciler için Mesleki Etik İlkeler geliştirilmiştir. 2015 yılında uygulamaya konulan ve öğretmenler için de geçerli olan; altı ana başlık ve 15 alt başlık şeklinde sunulan “Eğitimciler için Mesleki Etik İlkeler” şunlardır (MEB, 2015, s.4):

- I. Öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkeler
 1. Sevgi ve Saygı
 2. İyi Örnek Olma
 3. Anlayışlı ve Hoşgörülü Olma

4. Adil ve Eşit Davranma
5. Öğrencinin Gelişimini Gözetme
6. Öğrenciye Ait Bilgileri Saklama
7. Menfi Psikolojik Durumları Yansıtmama
8. Kötü Muameleden Kaçınma
- II. Eğitim mesleğine ilişkin etik ilkeler
 9. Mesleki yeterlilik
 10. Sağlıklı ve güvenli eğitim ortamı sağlama
 11. Mesai ve ders saatlerine uyma
 12. Hediye alma
 13. Kişisel menfaat sağlama
 14. Özel ders verme
 15. Bağış ve yardım talebinde bulunma
- III. Eğitimcilerle ilişkilerde etik ilkeler
- IV. Veliler ile ilişkilerde etik ilkeler
- V. Okul yönetimi ve toplum ile ilişkilerde etik ilkeler
- VI. Okul Yöneticilerinin öğretmenler, öğrenciler ve veliler ile ilişkilerinde etik ilkeler

Verilen başlıklardan ilk beşinin eğitim alanının uzmanları olarak öğretmenlere yönelik etik ilkeler olduğu, yöneticiler için altıncı maddede bunlara ek etik ilkelerin de belirlenmiş olduğu görülmektedir.

Özbek (2003)'e göre öğretmenlerin uyması amaçlanan mesleki etik değerleri öğrenciye ve mesleğe bağlılık olarak ikiye ayırmak ve öğrenciye bağlılık kapsamında etik ilkeleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Özbek, 2003, s.47):

1. Öğrenme sürecinde, öğrencinin bağımsız hareket etmesini engellemeyecek.
2. Öğrencinin görüş açısını haklı bir sebep veya zorunluluk olmadıkça değiştirmeye çalışmayacak.
3. Öğrencinin gelişmesi ve ilerlemesi amaçlanarak hazırlanan ders konusunu kasıtlı olarak değiştirmeyecek.
4. Öğrenciyi olumsuz düşüncelerden uzaklaştıracak, öğrencinin sağlık ve güvenliği konusunda gereken şartları sağlayacak.
5. Öğrenciyi küçük düşürme ya da utandırmak için kasıtlı hareketlerde bulunmayacak.

6. Öğrenciyi ırk, cinsiyet, ulus, renk, politik ve dinsel inanç, sosyal ve kültürel düzeyinden dolayı yargılayıp taraflı davranmayacak.
7. Özel çıkarları için öğrencilerinden yararlanmayacak.
8. Öğrenciler ile ilgili özel bilgileri yasal ya da mesleki zorunluluk olmadıkça açıklamayacak.

MEB (2015) tarafından eğitim-öğretim hizmeti verenlere yönelik etik davranış ilkelerinin belirlenmiş olması, eğitim kurumlarında sunulan hizmetlerin paydaşlarca paylaşılan ortak ilkeler doğrultusunda sunulması açısından son derece önemlidir. Öte yandan, bu ilkelerin ne kadarının hayata geçtiğinin izlenmesi gelecekteki eğitimin nihayetinde toplumun niteliği açısından büyük önem taşımaktadır. Eğitim kurumlarında mesleki etik ilkelerin yerleşmesi ve yaygınlaştırılması için eğitim görevlilerinin bu süreç içerisinde mesleki etik ilkelere uygun davranarak ülkenin geleceğini şekillendirecek öğrencilere model olmaları ve onların da etik düşünme ve davranma becerileri kazanmalarını sağlamaları gerekmektedir (Gözütok, 1999). Çünkü öğrenciler birçok konuda rol model olarak gördükleri öğretmenlerinin davranışlarını örnek alarak yaşamlarına yansıtırlar. Birçok meslek grubunun yetiştirildiği yükseköğretim kurumlarında da öğretim elemanlarının eğitim-öğretim sürecinde mesleki etik ilkelere uygun davranarak bu kurumlarda etik ilkelerin yerleşmesi ve yaygınlaştırılması adına geleceğin meslek elemanları ve bilim insanları olarak yetiştirdikleri öğrencilerine rol model olmaları ve onların da etik ilkeleri benimsemelerini sağlamaları beklenmektedir (Erdem, 2012; Gözütok, 1999). Çünkü öğrenciler mesleki etik konusunda da öğretim elemanlarını birçok konuda olduğu gibi örnek almaktadır (Kuther, 2003).

Eğitim, inşa ettiği ölçüde yok edebilecek, geliştirdiği ölçüde geriye götürebilecek bir güç olmasından dolayı böylesine önemli bir görevi yapan öğretmenlerin sergilemiş oldukları davranışlar, öğrencide istendik davranışların oluşması açısından önem taşımaktadır. Özabacı ve Acat (2005) çalışmalarında ideal öğretmeni bilgili, mesleğine ve işine sevgi duyan, dürüst, adil, demokratik ve iletişim becerilerine sahip olan kişiler olarak tanımlamaktadır. İyi bir öğretmende; mesleki yeterlik, pedagojik yeterlik ve genel yeterlik özelliklerinin bir arada bulunması gerekmektedir. Genel yeterlik özellikleri içerisinde; genel kültür, kişilik özellikleri, öğrenciye bakış açısı, iş birliği ve iletişim, evrensel, milli ve manevi değerler, kişisel gelişim gibi tutum ve davranışlardan oluşan özellikler bulunmaktadır. Öğretmenlerin öğrenciye eğitim-öğretim sürecinde rehberlik etmek görevinin yanında rol model olmak sorumluluğu da bulunmaktadır.

MEB (2015) öğretmenlerin öğrencileri ile ilişkilerinde göz önünde bulundurmaları gereken etik ilkeleri; sevgi ve saygı, iyi örnek olma, anlayışlı ve hoşgörülü olma, adil ve eşit davranma, öğrencinin gelişimini gözetme, öğrenciye ait bilgileri saklama, menfi psikolojik durumları yansıtmama ve kötü muameleden kaçınma şeklinde belirtmektedir. Kiroğlu ve Elma (2009) öğretmenlerin sahip olması gereken etik değerleri dürüstlük, doğruluk, sözünde durma, vatandaşlık sorumluluğu, adalet, başkalarına yardım etme, saygı gösterme, mükemmeliyeti arama ve sadakat olarak belirtmektedir. Bazı araştırmalar öğretmenlerin etik değerlere bağlılık gösterdiklerini ifade ederken (Özbek, 2003; Sakin, 2007), bazı araştırmalar ise, öğretmenlik mesleği ile etik dışı davranışları ele almaktadır (Altinkurt ve Yılmaz, 2011; Pelit ve Güçer, 2005, 2006). Altinkurt ve Yılmaz (2011) geliştirmiş oldukları etik dışı davranışlar ölçeğini kullanarak öğretmen adayları ile gerçekleştirdikleri çalışmada; öğretmen adaylarının iş başındaki öğretmenleri etik dışı davranışları “hiçbir zaman” yapmadığını düşündükleri sonucuna ulaşmışlardır. Gündüz ve Coşkun (2011) da kendilerinin geliştirdikleri öğrenci algısına göre öğretmen etik değerler ölçeği ile yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin mesleki etik ilkeleri tamamiyle benimsediklerini ortaya koymuşlardır.

Öğretmenlerin etik ilkelere uygun davranma durumlarını incelemeye yönelik bu çalışmaların araştırmacıların kendi girişimleri ile yürüttükleri çalışmalar olduğu, MEB’in resmi olarak duyurmuş olduğu ve 2015 yılından bu yana iş başındaki öğretmenlerin sorumlu oldukları mesleki etik ilkelere uygun davranma durumlarını incelemeye yönelik çalışmaların henüz literatürdeki yerini almadığı görülmektedir. Öte yandan, öğretmenlerin etik ilkelerin tamamına uygun davranıp davranmadıklarının ortaya konulacağı çalışmaların çok kapsamlı olacağı, bununla birlikte sadece öğretmenler ile yapılan çalışmaların yeterli olmayabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin etik davranışlarını yakından gözlemlene fırsatı olan öğrencilerin de görüşlerinin alındığı çift yönlü çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada öğretmenlerin MEB tarafından belirlenmiş olan eğitimciler için mesleki etik ilkeler arasından öğrencilerle ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Öğretmenlerin resmi olarak duyurulmuş olan mesleki etik ilkelere uygun davranma durumlarının bilinmesinin bu ilkelerin ne kadarının hayata geçtiğinin izlenmesi, yapılacak öğretmen niteliğini artırıcı faaliyetlere yön verebilmesi ve gelecekteki eğitimin niteliği açısından yararlı olacağı gibi, geliştirilmiş olan etik ilkelerin

uygulamadaki karşılığının görülmesi açısından politika geliştirici üst mercii olarak MEB’e bilimsel veriler sağlayacağı da düşünülmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Ortaöğretim öğretmenlerinin MEB (2015) tarafından eğitimciler için belirlenmiş olan etik ilkelere uygun davranma durumları nedir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; ortaöğretim öğretmenlerinin MEB (2015) tarafından eğitimciler için belirlenmiş olan etik ilkelere uygun davranma düzeyleri konusunda mevcut durumu ortaya koymaktır.

Çalışmanın söz konusu bu genel hedefi doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Öğretmen ve öğrencilere göre, öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde mesleki etik ilkelere uygun davranma durumları nedir?
- 2- Öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde mesleki etik ilkelere uygun davranma konusundaki algıları, cinsiyet, kıdem, okul türü, ortalama sınıf mevcudu, etik ilkelerin bilinme ve görünürlük durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- 3- Öğrencilerin öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde mesleki etik ilkelere uygun davranma durumları ile ilgili algıları cinsiyete, sınıf düzeyine, okul türüne, ortalama sınıf mevcuduna, etik ilkelerin bilinme ve görünürlük durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- 4- Öğretmenler ile öğrencilerin, öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde mesleki etik ilkelere uygun davranma durumları ile ilgili algıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Çalışma ile öncelikle öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları ortaya konulmuş olacaktır. Bu bulgular bir yandan öğretmenlik mesleğinin etik ilkelere ne derece uygun icra edildiğini gösterirken bir yandan etik ilkelere işlevsel olmayanlara da dikkat çekmesi beklenmektedir.

Öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları belirlenerek, öğretmen niteliğinin artırılması çalışmalarına katkı sağlanması ve alanda daha önce yapılmış çalışmalara ek olarak 2015 yılında son olarak yayınlanan mesleki ilkelerin uygulamaya yansımalarına yönelik bilimsel veriler sunulması öngörülmektedir.

Öğretmenlerin etik ilkelere uygun davranma durumlarına yönelik bulguların; gerekiyorsa hizmet içi eğitimler yoluyla gerekli iyileştirmelerin yapılmasına yol gösterici olması, ideal öğretmen profiline ulaşma noktasında bir ilerleme aracı görevi üstlenmesi beklenmektedir.

Bu bağlamda bu tez çalışması; öğretmenlerin ülkenin eğitim yönetimin en üst kademesi olan MEB (2015) tarafından duyurulmuş olan “eğitimciler için mesleki etik ilkelere” uygun davranma durumlarını hem öğretmenlerin kendilerinin hem de onları rol model alan öğrencilerinin bakış açısıyla çift taraflı ortaya koymayı hedefleyen bir çalışma olması bakımından özgün bir değer taşımaktadır. Bunun yanında, bundan sonra yapılacak olan izleme ve değerlendirme çalışmalarında kullanılabilecek geçerli ve güvenilir iki veri toplama aracının alanyazına kazandırılmış olması bu çalışmanın bir diğer özgün değerini oluşturmaktadır. Çalışmada öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma bakımından kendilerini nasıl gördükleri ve bu anlamda öğrenciler tarafından da nasıl algılandıkları tespit edilerek öğretmenlerin niteliğinin artırılması ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin iyileştirilmesi noktasında gerek hizmet içi eğitimlere gerekse de yöneticiler tarafından alınacak tedbirlere bilimsel veri oluşturulması da bu çalışmanın üreteceği bir katma değer olarak görülmektedir. Zira bu ilkelerin ne kadarının hayata geçtiğinin izlenmesi gelecekteki eğitim-öğretim ortamının niteliği ve eğitim politikalarının belirlenmesi açısından oldukça önemli görülmektedir.

Çalışma MEB tarafından belirlenen mesleki etik ilkelere öğretmenlerin ne derece uygun davrandıklarını belirleyen herhangi bir çalışmanın daha önce yapılmamış olması, öğretmen mesleki etik davranışlarının ilk defa ölçülebilir kriterler baz alınarak

incelenmesi ile yapılacak diğer çalışmalara nesnel veriler sağlaması açısından da önemli görülmektedir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmada araştırmaya katılan öğretmenlerin ve öğrencilerin; öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde mesleki etik ilkelere uygun davranma durumlarını belirlemeye yönelik geliştirilen veri toplama araçlarına samimi bir şekilde cevapladıkları varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

- 1) Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi ile sınırlıdır.
- 2) Araştırma öğretmen ve öğrenci anketleri ile toplanan nicel verilerle sınırlıdır.
 - a) Bu çalışmanın 2022-2023 eğitim öğretim yılında Menteşe ilçesindeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan 420 ortaöğretim öğrencisi ve aynı kurumlarda görev yapmakta olan 301 öğretmen ile sınırlıdır.
 - b) Yine bu çalışma Menteşe ilçesi dışındaki diğer ilçelerde bulunan ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan 1095 ortaöğretim öğrencisi ve görev yapmakta olan 325 öğretmen ile sınırlıdır.
- 3) Çalışma MEB (2015) tarafından belirlenen Eğitimciler İçin Mesleki Etik İlkelerden “Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler” boyutu ile sınırlı olup diğer beş boyut bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Çalışmanın sadece öğrenciler ile ilişkiler boyutunda sınırlandırılması Tablo 6’da da görüleceği üzere öğretmen ve öğrenci ölçeği birinci ve ikinci boyutlardaki özdeğerler ve varyansların analizi sonucunda elde edilen bulgular neticesinde her iki ölçekte de, ikinci faktör birinci faktörün %10’u oranında katkı sağlayamadığı için ölçeğin tek boyutlu olduğuna karar verilmiştir. Ölçekte faktör sayısına karar verirken eklenen ikinci faktörün birinci faktöre en az %10 katkı yapması beklenir. Çünkü eklenen faktör, yapıyı daha karmaşık hale getirecektir. Bunun için açıklanan varyans oranının eklenen faktör ile en az %10 artması bir ölçüt olarak ele alınabilir (Kılıç, 2022). Bu kararı test etmek üzere her iki ölçek için yamaç birikinti grafikleri incelenmiş ve sonucunda Şekil 2 ve 3’te

görülebileceği üzere bir ani düşüşün olması ve ardından grafiğin plato yapması, öğretmen ve öğrenci ölçeğinin tek boyutlu bir yapıda olduğu kararını güçlendirmiş ve çalışmanın öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde etik ilkeler boyutunda sınırlandırılması sonucuna varılmıştır. Ayrıca mesleki etik ilkelerin çok kapsamlı olmasından dolayı öğrencilerin gelişim/olgunluk düzeyi bakımından kendileri ile ilişkilerine yönelik algılarının olabileceği düşüncesiyle çalışma kapsamı bakımından öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelerle; çalışma grubu bakımından da orta öğretim öğretmen ve öğrencileri ile sınırlı tutulmuştur.

1.7. Tanımlar

Meslek: Bir kimsenin hem bireysel hem toplumsal yaşam için temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sürekli yaptığı bir iş, tuttuğu yol veya uğraş alanı; özel bilgi ve eğitim gerektiren ve toplumsal iş bölümü sistemi içinde üstlenen görevleri etkin bir şekilde gerçekleştirmeleri için üyelerine sorumluluk yükleyen etkinlik alanı; belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023).

Öğretmenlik Mesleği: Mesleği bilgi öğretmek olan kimse, hoca, muallim, muallime (TDK, 2023).

Öğretmenlik, eğitim ve öğretimle birlikte bununla ilgili yönetim görevlerini üstlenen özel bir uzmanlık alanıdır. Öğretmenler, Türk Millî Eğitimi'nin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, aynı zamanda öğretmenlik mesleği etik ilkelerine uygun bir şekilde görevlerini yerine getirmekle sorumludur. (Öğretmenlik Meslek Kanunu [ÖMK], 2022).

Öğretmenlik, insanlık tarihi boyunca, toplumsal değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan, bilgi talep edenler ile bilgiyi sunanları buluşturan en saygın mesleklerden birisidir (MEB, 2017).

Öğretmenlik mesleği uzmanlığın yanı sıra duygusal yanı da ağır basan (Aydın, 2003), insan hayatının sorumluluğunu üstlenen bir meslektir (MEB, 2017).

Etik: Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü (TDK, 2023). Bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları, doğru-yanlış ya da iyi-kötü gibi ahlaki değerleri ifade eder (Demir ve Acar, 1992, s. 18).

Meslek etiği: Özellikle insanlarla doğrudan ilişkili mesleklerde uyulması gereken davranış kurallarını ifade eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 2003, s. 53).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Etik

Etîği, bir toplumun, kültürün veya belirli bir grubun çeşitli etkilerle benimsemiş olduğu davranış normlarını içeren bir kavram olarak düşünebiliriz. Doğru yanlış, iyi kötü gibi temel kavramları inceleyen etik, bir değerler ve standartlar sistemi olarak tanımlanabilir. Etîğin odağında, doğru yanlış ölçütlerini belirleme çabası bulunmaktadır (Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2012).

Etik, kabul gören kural veya ilkeler bütünü olarak tanımlanabilir ve aslen doğru ile yanlış arasındaki ayrımı ortaya koymaya çalışır. Etîğin özünde, insanlar/toplumlar tarafından benimsenmiş davranışlar ve ahlaki ilkeler bulunur, bu da doğru ve yanlışın ölçütlerini içerir. Etik, genel olarak doğru ve yanlış kavramlarıyla ilgilenen bir kılavuz olarak düşünülebilir, belirli davranış kurallarını içerir. Daha geniş bir bakış açısından ele alındığında, etik, faaliyetlerin uygun bir şekilde gerçekleştirilmesini, yapılabilir veya yapılamayacakları, kabul edilebilir veya edilemez oldukları konularını içerir. Etik, tüm etkinliklerin ve hedeflerin yerli yerine getirilmesini sağlama amacını taşır ve neyin yapılabilir veya yapılamayacağını belirleme sürecini içerir. Etik, genel olarak doğru ve yanlış ayırmak için kullanılan davranış kurallarını ifade eder. (Aydın, 2003; Gözütok, 1999; Kuçuradi, 2003).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]) (2018) etik ilkelerin işlevlerini şu şekilde sıralamaktadır (s. 97):

- İçsel anlamda motivasyon, dışsal anlamda kontrol görevi üstlenirler,
- Meslek mensuplarına mesleğin idealleri konusunda rehberlik ederler,

- Meslektaş baskısı sağlayarak, bireyleri etik davranış göstermeye teşvik eder,
- Meslek mensuplarının çıkarlarını korurlar,
- Mesleki standartları gösterirler,
- Ahlaki ve yasal düzenlemeler için önerilerde bulunulmasını sağlarlar,
- Yetersiz ve ilkesiz meslek mensuplarının meslekten uzaklaştırılmasını sağlarlar,
- Belirsiz durumlarda nasıl davranılacağı konusunda rehberlik ederler,
- Grup üzerinde belli bir disiplin sağlarlar,
- Bireyleri doğru davranmaya motive ederler,
- Bir örgütün/mesleğin etik felsefesini ve inançlarını somut bir şekilde gösterirler,
- Yönetici ya da işverenlerin otokratik gücünü kontrol ederler,
- Mensupların zorlanmadan benimsemeleri beklenir,
- Yazılı ve yazılı olmayan şekillerde olabilirler.

2.2. Meslek

Türkçe sözlükte meslek; belli bir eğitim ile edinilen, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara faydalı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında maddi kazanç elde etmek amacıyla yapılan, kuralları belirlenmiş bir iş olarak tanımlanmaktadır. (TDK, 2023). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere her uğraşmayı meslek olarak tanımlamak güçtür. Bir uğraşının meslek olarak tanımlanabilmesi için bazı niteliklere sahip olması beklenmektedir.

Aydın'a (2003) göre bir uğraşının meslek olarak tanımlanabilmesi için esas alınabilecek temel nitelikler şunlardır (s. 51):

- Toplumun kaçınılmaz olan bir gereksinimini karşılıyor olması.
- Kişinin yalnızca kendi yararı için değil aynı zamanda başkalarının da yararı için yapılıyor olması.
-
- Sistemli bir eğitimle kazanılan özel bilgi ve becerilere dayalı olması.

- Araştırma ve deneyimlere bağlı olarak zaman içinde kendine özgü yöntem ve tekniklere sahip olması.
- Maddi kazanç sağlıyor olması.
- Toplumca kabul edilmiş etik değer ve ilkelerinin olması.

2.3.Meslek Etiği

Aydın (2012) meslek etiğini; diğer mesleklerin yanı sıra özellikle doğrudan insan odaklı ürün veya hizmet sunan mesleklerde uyulması gereken davranış kuralları olarak tanımlamaktadır. Mesleki etik, belirli meslek grubunun üyelerine rehberlik eden, belli kurallara uymaya teşvik eden, kişisel eğilimleri sınırlayan ve mesleki ilkelerle uyumlu davranışları teşvik eden bir kılavuz olarak işlev görür. Aynı zamanda, meslek üyelerini ilkesiz ve etik dışı davranışlardan kaçınmaya zorlar, yetersiz veya etik dışı davranan üyelerin meslekten çıkarılmasını sağlar. Mesleki etik aynı zamanda mesleki rekabeti düzenleyerek ve mesleki hizmet ideallerini koruyarak, meslek grubunun itibarını ve güvenilirliğini artırmayı amaçlar. (Aydın, 2012). Toplumun ihtiyaçlarına uygun hizmet veya ürünler ortaya koyulabilmesi için mesleki etkinliklerin özdenetime tabi tutulması kaçınılmazdır ki mesleki etik ilkeler söz konusu özdenetim işlevini yerine getirir.

Mesleki etik, bir yandan meslek elemanlarına ve topluma mesleğin etik kuralları konusunda rehberlik ederek mesleğin ideallerini paylaşmayı ve korumayı amaçlar. Öte yandan, kaçınılması gereken etik dışı davranışları belirleyerek, meslek mensuplarını bu tür davranışlardan kaçınmaya teşvik eder. Bu şekilde, mesleki etik ilkeler, meslek grubunun bireylerini ve toplumu etik açıdan bilinçli hale getirir ve mesleki hizmetlerin güvenilirliğini artırır. Mesleki etik ilkeler, sadece meslek içindeki rekabeti düzenlemekle kalmaz, aynı zamanda belirlenmiş olan standartların altında kalan mesleki davranışların düzenlenmesine de yardımcı olur. Bu etik ilkeler, meslek mensupları arasında adil ve rekabetçi bir ortamın korunmasını sağlarken, aynı zamanda mesleki standartlara uyulmasını teşvik eder. Bu standartlara uymayan, yetersiz veya ilkesiz davranan üyelere uygulanacak yaptırımları belirleyerek, mesleki etik ilkeler mesleğin itibarını ve güvenilirliğini korumayı amaçlar. Bu şekilde, meslek mensuplarının mesleki etik ilkeleri benimsemeleri ve uygulamaları teşvik edilir (Aydın,2003).

İnsan ilişkileri, meslek etiğinin temelini oluşturur. İlğan ve diğerlerine (2020) göre meslek etiği, meslekteki insan ilişkilerinde paylaşılan idealleri, değerleri, davranış normları ile uyulması gereken kuralları, mesleki ahlak açısından inceler (İlğan ve diğerleri, 2020, s. 31). Dolayısıyla doğrudan doğruya insan ilişkileri temelinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü öğretmenlik mesleğinde de mesleki etik ilkelerin varlığı kaçınılmazdır.

2.4. Öğretmenlik Mesleği

Öğretmenlik mesleği, ahlaki sorumlulukları gerektiren ve insan ilişkilerinin oldukça yoğun olduğu bir meslektir. Öğretmenlik sadece bazı bilgilerin başkalarına aktarılması süreci olmanın dışında, genç nesillere değerlerin kazandırılmasını da amaçlayan bir meslektir (Şentürk, 2009; Toprakçı ve diğerleri 2010). Öğretmenler, sadece öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda temel bir insan hakkı olan eğitim hizmetini sunma sorumluluğunu üstlenmiş kamu görevlileridir. Bu bağlamda, öğretmenlerin rolü sadece uzmanlık alanlarıyla sınırlı değildir; aynı zamanda öğrencilere örnek birer ahlaki model oluşturma sorumluluğunu da içerir. Öğretmenlerin yaşamları, değerleri, davranışları ve etik standartlara uyumu, öğrenciler üzerinde derin bir etki bırakabilir ve onlara olumlu bir örnek teşkil edebilir. Bu nedenle, öğretmenlerin eğitim sürecinde sadece bilgi aktarıcı olmanın ötesine geçip, öğrencilere etik değerleri aşlamak ve onları olumlu bir şekilde yönlendirmek gibi sorumlulukları vardır. Bu anlamda öğretmen, öğrenilmesi beklenenleri örnek olarak sergileyen, etik açıdan ideal biridir aynı zamanda (Aydın, 2012).

2.5. Öğretmenlik Meslek Etiği

Öğretmenlik mesleği açısından bakıldığında "etik" kavramı genellikle öğrenciler, toplum ve diğer meslektaşlarla ilişkilerde uyulması gereken kuralların ve mesleğin gerektirdiği sorumlulukların yerine getirilmesi şeklinde ifade edilebilir. Öğretmenlik mesleğinde etik, öğretmenlerin mesleklerini icra ederken öğrencilere, topluma ve meslektaşlarına karşı taşıdıkları sorumluluklar, belirlenmiş olan kurallara ve ilkelere uygun davranma zorunluluğunu ifade eder. Birçok öğretmen, zorlu çalışma koşullarına

rağmen uzun süreli çaba göstermeye isteklidir ve mesleki sorumluluklarını yerine getirme konusunda karardır. Öğretmenlerin çoğu, gençleri iyi davranışlar sergilemeye teşvik eden, çalışma alışkanlıkları kazandıran ve hak ettikleri saygıyı almalarını sağlayan çabalar sarf eder. Uzun çalışma saatlerini göze alarak, öğrencilere iyi birer rol model oluşturan öğretmenler, genç nesillerin yeteneklerini geliştirmeye odaklanır ve bu süreçte çeşitli zorluklara karşı direnç gösterirler. Bu nedenle öğretmenlerin genellikle üstün karaktere sahip olmaları; en başta dürüst, adil, saygılı ve sevgi dolu olmaları beklenir (Gözütok, 1999). Bunların dışında insan haklarına inanan, insanlara değer veren, kurumuna ve yasalara bağlı, çevresine güven verici olmaları da beklenmektedir (Şentürk, 2009). Mesleki açıdan bakılacak olursa; sürekli olarak kendilerini geliştirmeleri, mesleğinin yüksek sorumluluğunun bilincinde hareket etmesi beklenmektedir (Yaman ve diğerleri, 2009).

Öğretmenlik mesleği için belirlenmiş mesleki etik ilkeler, öğretmenlerin mesleki davranışlarını düzenleyen ve mesleki standartları belirleyen önemli bir rehberdir. Amerikan Eğitimciler Derneği'nin (AED) oluşturduğu "AED Eğitimciler İçin Etik Kodları" da bu çerçevede örnek bir belgedir. Bu tür etik kodlar belirlemeye yönelik girişimler eğitim paydaşları arasında güveni artırmaya yönelik standartlar oluşturmayı hedeflemektedir (Aydın, 2012).

Aydın'ın (2012) geniş bir literatüre dayanarak öğretmenlik mesleğiyle ilgili üzerinde durmaya değer gördüğü 11 temel etik ilke şunlardır (s. 60-72):

1. **Profesyonellik:** Öğretmenin mesleğini gerektiği gibi yapabilmesini sağlayan yeterlikleri kazanmış olması.
2. **Hizmette sorumluluk:** Öğretmenlik açısından, öğretmenin bir kamu hizmeti olarak eğitimde büyük sorumlulukları yerine getirme bilinciyle hareket etmesi.
3. **Adalet:** Adaletin sağlanması, öğretmenin öğrencilere adil muamelede bulunarak eşit fırsatlar tanınması ve her bir öğrencinin potansiyelini en iyi şekilde geliştirmesine olanak tanınması
4. **Eşitlik:** Eşitlik ilkesi sıkıntıların, yararların ve hizmetlerin dağıtılmasındaki sınırların belirlenmesini içerdiğinden; toplumda adil bir paylaşımın sağlanması amacıyla kaynakların ve fırsatların herkes arasında dengeli bir şekilde dağıtılması
5. **Sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması:** Bir öğrencinin temel haklarından birinin, sağlıklı ve güvenli bir okul-sınıf ortamında bulunma hakkı olmasından

dolayı, öğretmenlerin en temel etik sorumluluklarından biri, sınıf ortamında düzeni sağlayarak ve disiplini koruyarak, öğrenci sağlığını ve güvenliğini tehdit edebilecek unsurları ortadan kaldırması

6. **Yolsuzluk yapmamak:** Yolsuzluk, genellikle kişisel çıkar elde etmek amacıyla güç, yetki veya kaynakların kötüye kullanılmasını içerdiğinden bu durumda elde edilecek maddi veya parasal olmayan çıkarlardan uzak durulması
7. **Dürüstlük- doğruluk ve güven:** Etik davranış, başkaları ile ilişkilerde dürüstlüğü ve içtenliği içerir. İçten ve dürüst olmayan öğretmenler, ilişkilerde kendi itibarlarını zedeler ve güven ortamını sarsarlar. Etik olmayan davranışlar, öğrenciler, meslektaşlar ve veliler arasında saygı ve güvenin kaybına neden olabilir, bu da öğretmenin etkili bir eğitim ortamı sağlamasını zorlaştırabilir.
8. **Tarafsızlık:** Tarafsızlık ya da nesnellik, bir bireyin diğer insanları veya nesneleri olduğu gibi görebilmesini ve bu görüntüyü kişinin kendi istekleri ve korkularından bağımsız bir şekilde değerlendirebilmesini ifade ettiğinden, nesnel olabilmek, duyguların değil akıl süreçlerinin kullanılmasını gerektirir. Bu durum, bireyin objektif bir bakış açısıyla olayları değerlendirebilmesini, önyargılardan arınabilmesini ve adil bir perspektife sahip olmasını sağlar.
9. **Mesleki bağlılık ve sürekli gelişme:** Örgütsel bağlılık, çalışanların örgütte üye olarak kalmaya istekli olmaları ve örgütte kalma arzularını ifade eder. Bu bağlamda, örgütsel bağlı işgörenler, örgütten etkilenir ve ortak amaçların gerçekleştirilmesi için birlikte çalışma konusunda kendilerini sorumlu hissederler. Bu bağlılık, işgörenin örgüt kültürüne duyduğu bağlılık, iş tatmini ve işe olan bağlılık gibi faktörleri içerebilir.
10. **Saygı:** İnsanın değeri temelde varlığına dayanır; her şeyden önce insan olması, onu değerli kılar. İnsanın değeri ve onuru, insan ilişkilerinde önemli bir temel taşıdır. İnsan, diğer canlı varlıklardan ayrılan birçok özelliklerle donatılmıştır. Düşünebilme, akıl yürütme, iletişim kurma yeteneği ve gelecek için plan yapabilme gibi özellikleriyle insan, diğer canlılardan farklı ve saygıdeğer bir varlık haline gelir.
11. **Kaynakların etkili kullanımı:** Kurumsal ve kamusal kaynakların etkili kullanımı, öğretmenlerin önemli bir etik davranış alanını oluşturur. Zamanın en kıt ve değerli kaynak olduğu düşünüldüğünde, "öğretim zamanının" etkili bir şekilde kullanılması, öğrencilerin en büyük yararını sağlar. Bu bağlamda, derse geç başlamak, erken ayrılmak, ders süresince zamanı verimli

kullanmamak, kişisel işleri eğitim-öğretim ortamında yapmak, derse hazırlıksız girmek, öğrenci çalışmalarına yeterince zaman ayırmamak, öğrencilerin sorularını geçiştirmek veya tekrar yapmamak, eğitsel değeri olmayan konuşmalarla zamanı tüketmek gibi davranışlar, öğretim zamanının etkili kullanılmadığını gösteren göstergeler arasında sayılabilir. Bu nedenle, eğitim sürecinin kalitesini artırabilmek için öğretmenlerin bu konuda özen göstermesi

2.5.1. Türkiye’ de Öğretmen Meslek Etiğine İlişkin Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde öğretmen meslek etiğine ilişkin olarak öğretmen andı, Kamu Görevlileri Etik Kurulu kurulması ve bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun, kamu görevlileri etik davranış ilkeleri ile başvuru usul ve esasları hakkında yönetmelik, kamu görevlileri etik sözleşmesi, eğitim-öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkeler olmak üzere yasal düzenlemeler yapılmıştır.

2.5.1.1 Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. Eğitim en temel insan hakkı ve temel bir kamu hizmetidir. Dolayısıyla kamu hizmeti sunan eğitimcilerin kamu görevlisi olarak uymaları gereken etik ilkeler bulunmaktadır. Bu kapsamda Türkiye’de mevzuat düzeyinde kamu görevlileri için etik ilkeler belirleme çalışmaları 2000’li yılların başında başlatılmıştır. Bu kapsamda, Kamu Görevlileri Etik Kurulu kurulması ve bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 5176 nolu kanun 25.05.2004 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde kabul edilmiş ve 25486 sayılı Resmî Gazetede aynı tarihte yayınlanmıştır (Resmî Gazete, 2004, Mayıs, 25).

2.5.1.2. Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik. Tüm kamu görevlilerini kapsayan ve 30 maddeden oluşan, “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik” 13.04.2005 tarihli ve 25785 nolu Resmî Gazete’de yayımlanmıştır (Resmî Gazete, 2005, Nisan, 13).

2.5.1.2.1. Kamu Görevlileri Etik Kurulunun Görevleri. Söz konusu kanun ile kurulmuş olan Kamu Görevlileri Etik Kurulunun, kamu görevlilerinin görevlerini

yürütürken uymaları gereken etik davranış ilkelerini hazırlayacağı yönetmeliklerle belirlemek, etik davranış ilkelerinin ihlâl edildiği iddiasıyla re'sen veya yapılacak başvurular üzerine gerekli inceleme ve araştırmayı yaparak sonucu ilgili makamlara bildirmek, kamuda etik kültürünü yerleştirmek üzere çalışmalar yapmak veya yaptırmak ve bu konuda yapılacak çalışmalara destek olmak gibi görevlerinin yanı sıra kamu görevlileri etik ilkelerini belirleme görevleri bulunmaktadır (Resmi Gazete, 2004, Mayıs, 25).

Bu doğrultuda; bu kanun kapsamındaki en az genel müdür veya eşiti seviyedeki kamu görevlileri hakkında kamu kurum ve kuruluşlarında etik davranış ilkelerine aykırı uygulamalar bulunduğu iddiasıyla kurula başvurulabilir. Bunların dışındaki kamu görevlileri hakkında yapılacak, etik davranış ilkelerine aykırı uygulamaları bulunduğu iddialı başvurular, ilgili kurumların yetkili disiplin kurullarında, etik davranış ilkelerine aykırılık olup olmadığı yönünden değerlendirilir ve değerlendirme sonucu alınan karar, ilgililere ve başvuru sahibine bildirilir. Başvurular dilekçe kanununda belirlenen esaslara göre, medeni hakları kullanma ehliyetine sahip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile Türkiye'de ikamet eden yabancı gerçek kişiler tarafından yapılabilir. Ancak, iftira niteliği taşıyan, kamu görevlisini karalama amacıyla yapılan, yeterli bilgi ve belge sunulmamış başvurular değerlendirmeye alınmaz. Yargı sürecinde devam eden veya karara bağlanmış uyuşmazlıklar hakkında Kurula veya yetkili disiplin kurullarına başvuru yapılamaz ve inceleme esnasında yargı yoluna gidildiği tespit edilen başvuruların işlemi süreci durdurulur. Bu kapsamda Kurula 2005 – 2020 yılları arasında toplam 2476 başvuru yapılmış, usule uygun bulunarak incelemeye alınan 634 başvurudan 97'si hakkında etik ihlal kararı verilmiştir. Etik ihlal kararı verilmeyenler 296 iken, inceleme esnasında yargıya intikal ettiği anlaşılarak incelemesi durdurulanların sayısı 206 olup, karar verilmesine yer olmayanlar ise 35 olarak görülmektedir. (Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2023) Başvuruların konu olarak dağılımına bakıldığında ise; en yoğun olarak Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması, Psikolojik yıldırma (Mobbing), Kayırmacılık-ayrımcılık, yolsuzluk/usulsüzlük iddiaları ve genel etik davranış ilkelerine aykırılık başlıkları ön plana çıkmaktadır.

Kamu Görevlileri Etik Kurulunun bir görevi de etik kültürün yaygınlaşmasını sağlamak, etik ilkelerin görünürlüğünü/hissedilirliğini arttırmaktır. Bu amaç doğrultusunda Kamu Görevlileri Etik Kurulu 2008 yılından itibaren 25 Mayıs gününün tüm ülkede “Etik Günü” ve bu günün yer aldığı haftanın da “Etik Haftası” olarak

kutlanmasına karar vermiştir (Resmi Gazete, 2004, Mayıs, 25). Kamu Görevlileri Etik Kurulunun bu kararı doğrultusunda MEB de, 2008 yılında 25 Mayıs gününü eğitim kurumlarında Etik Günü olarak ilan etmiş ancak, sonrasında 2012 yılından itibaren 25 Mayıs'ın olduğu haftanın Etik Haftası olmasına karar vermiş ve bu hafta boyunca MEB'e bağlı kurumlarda etik konulu etkinlikler yapılarak eğitim alanında etik kültürünün yaygınlaştırılması için çalışmalarına devam etmektedir.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu söz konusu görevleri doğrultusunda ilk iş olarak kamu görevlilerinin uyması gereken etik ilkeleri belirlemiştir. Kamu görevlileri olarak eğitimciler ve öğretmenler için de geçerli bu ilkeler şunlardır (Resmi Gazete, 2005, Nisan, 13).

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri:

- 1- Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci
- 2- Halka hizmet bilinci
- 3- Hizmet standartlarına uyma
- 4- Amaç ve misyona bağlılık
- 5- Dürüstlük ve tarafsızlık
- 6- Saygınlık ve güven
- 7- Nezaket ve saygı
- 8- Yetkili makamlara bildirim
- 9- Çıkar çatışmasından kaçınma
- 10- Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması
- 11- Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı
- 12- Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı
- 13- Savurganlıktan kaçınma
- 14- Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan
- 15- Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık
- 16- Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu
- 17- Eski kamu görevlileriyle ilişkiler
- 18- Mal bildiriminde bulunma

2.5.1.3. Mesleki Etik İlkelerin Daha Görünür Biçimleri Olarak Meslek Andları. Aydın'a (2003) göre meslek andları; kısa ilkeler dizisinden oluşan ve meslek üyelerine ilham vermesi amaçlanan metinlerdir. Meslek elemanlarının etik açıdan doğru

davranmalarına katkı sağlamak veya onları bu şekilde davranmaya teşvik etmek amacıyla kullanılır (Aydın, 2003).

Mesleki etik kodların bilinen en eski örneği tıp alanındaki “Hipokrat andı”dır. Son dönemlerde özellikle Avrupa başta olmak üzere tüm dünyada birçok meslek dalında etik kodlar oluşturulduğu bilinmektedir. Ülkemizde de farklı meslek dallarında etik kodlar oluşturulmaya başlanmıştır. Örneğin; “Halk sağlığını önde tutacağıma, yemediğimi yedirmeyeceğime, bozuk gıda satmayacağıma, mesleğime saygı duyacağıma namusum ve şerefim üzerine and içerim” şeklinde olan aşçılık okullarının bitiminde mezuniyet andı olarak bilinen “Kebapçı andı bunlardan birisidir (Aydın, 2003).

Her meslekte olduğu gibi mesleki etik ilkeler kapsamında öğretmenlikte de öğretmenlere bu sorumluluklarını benimsetmek ve sürekli olarak hatırlatmak amacıyla “öğretmen antları” oluşturulmuştur. Bu antlar, öğretmenlere henüz mesleğe başlamadan üstlenecekleri görevin yanında yüklendikleri etik sorumlulukları ve yerine getirmeleri umulan etik ilkeleri de hatırlatır (Aydın, 2003). Bu anlamda Türkiye’deki öğretmenlere yönelik mesleki etik ilkeleri ve etik sorumluluklarını somut hale getiren ve öğretmenlerin adaylık sürecinde yemin ederek meslek hayatlarına başladıkları öğretmen andı şu şekildedir (Resmi Gazete, 1982, Kasım, 30): “Türkiye Cumhuriyeti anayasasına, Atatürk inkılâp ve ilkelerine, anayasada ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine sadakatle bağlı kalacağıma; Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağıma; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup, bunları geliştirmek için çalışacağıma; İnsan haklarına ve anayasanın temel ilkelerine dayanan millî, demokratik, lâik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarımı bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.”

1980’li yıllarda belirlenmiş olan bu andın, son yıllarda artan öğretmenlik mesleği etik ilkelerine yönelik akademik çalışmaların yanı sıra Kamu Görevlileri Etik İlkeleri ve Eğitim Öğretim Hizmeti Verenler için Etik İlkeleri gibi üst düzey ilgili kamu birimleri tarafından belirlenen etik ilkeler de göz önünde bulundurularak önümüzdeki günlerde güncellenmesi söz konusu olabilir.

2.5.1.4.Etik Günü ve Haftası. Kamu Görevlileri Etik Kurulunun 25 Mayıs gününün “Etik Günü” ve bugünün yer aldığı haftanın da “Etik Haftası” olması kararının ardından, eğitim gibi önemli bir kamu hizmetini sunan MEB de 2008 yılında 25 Mayıs gününü eğitim kurumlarında Etik Günü olarak ilan etmiş, etik kültürün eğitim kurumlarında yaygınlaştırılmasını sağlayıcı etkinliklerin yapılmasını duyurmuştur. Ancak böylesi bir kültürün oluşturulması için bir günün yeterli olmadığı düşüncesinden olsa gerek, 2012 yılından itibaren 25 Mayıs’ın olduğu haftanın Etik Haftası olmasına karar vermiş ve bu hafta boyunca MEB’e bağlı kurumlarda etik konulu etkinlikler yapılarak eğitim alanında etik kültürünün yaygınlaştırılması çalışmalarına devam etmektedir.

2.5.1.5. Eğitim Öğretim Hizmeti Verenler İçin Mesleki Etik İlkeler. Dönemin devlet yapılanmasının gereği olarak; Başbakanlık koordinesinde, MEB temsilcileri, milli eğitim şube müdürleri, okul müdürleri, öğretmenler, öğrenciler, veliler, sivil toplum ve sendika temsilcileri ile akademisyenlerin katıldığı iki ayrı çalıştay düzenlenerek eğitim öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkelere son şekli verilmiştir (MEB, 2015). Bu amaçla yayınlanan 2015 Mayıs 2015/12 nolu 97202150/730.06/6531543 sayılı genelgede “Eğitim-Öğretim Hizmeti Verenler İçin Mesleki Etik İlkeler” duyurulmuş, böylelikle etik ilkeler uygulamaya konulmuştur.

2.6. Öğretmenlerin Etik İlkelere Uygun Davranmaları Üzerine Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde öğretmenlerin etik ilkelere uygun davranma durumları üzerine yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Gözütok’un (1999) yaptığı ve örneklem grubunun emekli öğretmenler, ilköğretim öğretmenleri ve yöneticileri, öğretmen adayları, Talim Terbiye Kurulu ve Milli Eğitim Bakanlığı yöneticileri, akademisyenler, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinden olmak üzere 545 kişiden oluştuğu “Öğretmenlerin etik davranışları” adlı araştırmasında; grubun etik davranışlara bakışlarını ve bu davranışlara uyum durumlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada öğretmenlerin etik davranışlardan hangilerini ve ne sıklıkla ortaya koyduklarını belirlemeye çalışılmıştır. Toplamda 34 maddeden oluşan iki ölçeğin uygulandığı araştırma sonucunda; öğretmenlik meslek etiği konusunun hem hizmet içi hem de hizmet öncesi öğretmen eğitimi programlarında daha fazla yer verilmesi gerektiği

ayrıca bu konuda okul bazında velilerle iş birliği yapılarak bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Kurtulan'ın (2007) İstanbul ilinden seçilen sekiz özel eğitim okulundaki 132 öğretmenin katılımıyla yapmış olduğu ve özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin, mesleki etik değerler açısından incelenmesini amaçlayan “Özel Eğitim Öğretmenlerinin Etik Değerler Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri” isimli araştırmasında; öğretmenlerin mesleki etik ilkelerin, meslek içerisindeki uygulamalarda önceliğini ve önemini yetersiz tanımladıkları sonucuna ulaşmıştır. Kıdemli öğretmenlerin geleneksel bakış açılarına dayanarak etik davranışlar sergilemeye istekli oldukları ancak bunu uygulama noktasında yerleşmiş bir kalıbın olmamasından dolayı ikilem yaşadıkları ortaya konulmuştur. Bununla birlikte mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin mesleki etik açısından yaşananlara daha eleştirel yaklaştıkları ancak mesleklerini olması gerektiği gibi benimsemedikleri için etik kaygılarının çok fazla olmadığını ve eleştirdikleri eksikliklerin düzeltilmesinde çaba göstermediklerini belirtmiştir. Çalışmada öğretmen yetiştiren kurumların programlarında etik değerlere yer vermesi gerektiği ve hizmet içi eğitimlerle de mevcut öğretmenlerin bu konuda yeterli hale getirilmesi için çalışmalar yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Şakar'ın (2010) ilköğretim sınıf öğretmenlerinin, etik, ahlak ve erdem kavramlarına ne derecede sahip olup olmadıklarını, öğrencilere rol model olduklarının ne derece farkında olduklarını, meslek etiği ve öğretmenlik meslek Etiği bilgisine sahip olma durumlarını ortaya koymayı amaçlayan “İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Etik Görüşlerinin Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmasında sınıf öğretmenlerinin etik değerlere bakışlarını incelemiştir. Van ilinde görev yapan 75 sınıf öğretmenin oluşturduğu örneklem grubuna uygulanan yazılı görüş formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen verilerin analizleri sonucunda; öğretmenlerin etik kavramı konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları, etik kavramı denilince ahlak kavramını anladıkları ve bu iki kavram arasındaki farklılıkları bilmedikleri ortaya konulmuştur. Öğretmenlerin öğrencilere rol model olması gerektiğini düşündükleri ancak bunun hangi çerçevede yapılması gerektiği konusunda tereddüt yaşadıkları ve meslek etiği ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmadıkları belirtilmiştir. Araştırmada öğretmen yetiştiren kurumlarda etik ile ilgili zorunlu derslerin konulması gerektiği ve hizmet içi eğitimlerle de görev yapan öğretmenlere etik eğitimlerinin verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yukarıdaki çalışmalarda da olduğu gibi; son dönemlerde yapılan çalışmaların mesleki etik ilkelerin tümü üzerinde ve genelde öğretmenlerin algıları üzerine yapıldığı görölmektedir. Ancak öğretmenlerin özellikle öğrencilerle ilişkilerde mesleki etik ilkelere uygun davranma durumlarını hem öğretmenlerin kendilerinin hem de onları rol model alan öğrencilerinin bakış açısıyla çift taraflı ortaya koymayı hedefleyen çalışmalara ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde kurgulanmıştır. Tarama çalışmaları bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için (Büyüköztürk, 2021) veya belirli bir konu veya durumu geçmişte ya da hâlâ mevcut olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalardır (Karasar, 2019). Bu doğrultuda ortaöğretim öğretmenlerinin MEB (2015) tarafından belirlenmiş olan öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları konusunda mevcut durumun ortaya konulması hedeflendiğinden, bu tez çalışması tarama modeli temel alınarak gerçekleştirilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışmada kullanılacak veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılabilmesi için iki farklı çalışma grubu oluşturulmuştur. İlk aşamada; açımlayıcı faktör analizi (AFA) çalışmaları için gerekli verilerin Muğla ili Menteşe ilçesindeki ortaöğretim kurumlarındaki öğretmen ve öğrencilerden toplanması düşünülmüştür. Menteşe ilçesindeki farklı ortaöğretim kurumlarından, farklı branşlardan öğretmenlerin ve farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin hedef kitle içindeki oranları ölçüsünde çalışma grubunda temsil edilmeleri planlanmıştır.

İlgili il milli eğitim müdürlüğü verilerinden 2022-23 eğitim öğretim yıllarında Menteşe ilçesindeki ortaöğretim kurumlarında toplam 497 öğretmenin görev yapmakta olduğu, 5.662 öğrencinin öğrenime devam ettiği anlaşılmıştır. Belirtilen öğretmen ve öğrenci sayılarının büyük olması nedeniyle hedef kitleyi temsil eden daha sınırlı bir

parçası ile çalışabilmek için örnekleme yoluna gidilmiştir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2021). Menteşe ilçesindeki farklı türden ortaöğretim kurumlarından, farklı branşlardan öğretmenlerin ve farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin hedef kitle içindeki oranları ölçüsünde çalışma grubunda temsil edilmelerini sağlamak amacıyla tabakalı örnekleme (Büyüköztürk ve diğerleri, 2021) yapılmıştır.

Tabakalı örnekleme, örneklem seçimi sürecini daha düzenli ve temsilci kılmak amacıyla kullanılan bir örnekleme yoludur (Çıngı, 1994). Tabakalı örnekleme evrendeki alt grupların, yani tabakaların evrendeki ağırlıkları oranında örnekleme temsil edilmelerini amaçlayan bir örnekleme yöntemidir. Tabakalı örneklemede, her bir tabakadan bağımsız olarak alt evrenlerden birim çekme işlemi, basit yansız örnekleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2021).

Tabakalı örnekleme, evrendeki alt grupların örnekleme temsil edilmelerinin garanti altına alındığı bir örneklemedir. Bunun için de evren önce iki ya da daha çok tabakaya ayrılır; bu tabakalama tek bir ölçüte göre ya da iki ya da daha çok ölçütün birleşmesine göre yapılabilir. Her alt evrende alınacak elaman miktarı o alt evrenin bütün evren içerisindeki payı oranında belirlenir. Daha sonra her tabakadan basit bir yansız örneklem ve alt örneklemeler toplam örnekleme elde etmek üzere birleştirilir (Karasar, 2019, s.113).

Çıngı'dan (1994, s. 25) uyarlayan Büyüköztürk ve diğerlerine (2021) göre çalışmanın ilk aşaması için %95.00 güvenilirlik düzeyinde 534 öğretmenin en az 218'inden, 5.662 öğrencinin ise 357'sinden oluşan bir çalışma grubunun yeterli olacağı hesaplanmıştır. Ayrıca alan yazında ölçek geliştirme çalışmalarında örneklem sayısına karar verirken hedef madde sayısının 10 katını (Nunnally, 1978) öneren çalışmalar mevcuttur. Bu ölçüt de göz önüne alındığında çalışma için her bir aşamada en az 180 (18 maddenin 10 katı) katılımcı olması sağlanmıştır. Buna ek olarak örneklem büyüklüğü için “ölçülecek özelliğin varyansı ne kadar büyükse o kadar iyidir” kuralı göz önünde bulundurulmuştur (Erkuş, 2014). Çalışmanın ölçek geliştirme sürecinde ölçülen özellikle ilgili yeterince varyans elde etme ön planda tutulmuş ve Muğla ilindeki öğretmen ve öğrenciler ile yeterli varyans elde edilmiştir. Buna göre, %95.00 güven aralığında ilk aşama için tabakalı örnekleme ile farklı okul türlerinden çalışmaya dahil edilen öğretmen ve öğrenci sayıları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. *Birinci Aşama (AFA) Çalışma Grubundaki Öğretmen ve Öğrencilerin Okul Türüne Göre Dağılımları*

Okul türü		Öğretmen sayıları			Öğrenci sayıları		
		Toplam Öğretmen Sayısı	Örnekleimde Yer Alabilecek En Az Öğretmen Sayısı	Çalışmaya Katılan Öğretmen Sayısı	Toplam Öğretmen Sayısı	Örnekleimde Yer Alabilecek En Az Öğrenci Sayısı	Çalışmaya Katılan Öğrenci Sayısı
Fen lisesi	f	30	10	30	463	30	40
	% 6						
Anadolu lisesi	f	174	70	70	2586	132	140
	%32						
Mesleki ve teknik anadolu lisesi	f	219	88	90	1457	75	80
	%41						
Sosyal bilimler lisesi	f	33	15	33	478	30	40
	%6						
Anadolu imam-hatip lisesi	f	34	15	34	283	30	40
	%7						
Güzel sanatlar lisesi	f	33	15	33	205	30	40
	%6						
Spor lisesi	f	11	5	11	190	30	40
	%2						
TOPLAM	f	534	218	301	5662	357	420
	%100						

Çalışma grubu için en az $n=218$ öğretmen ve $n = 357$ öğrenciye ulaşılması hedeflenirken Tablo 2’deki bulgular $n = 301$ öğretmen ve $n = 420$ öğrencinin çalışmaya katıldığını, hedef kitleyi temsil bir çalışma grubunun oluşturulmuş olduğunu göstermektedir.

DFA için gerçekleştirilen veri toplama sürecine Menteşe ilçesi dışındaki diğer ilçelerde bulunan ortaöğretim kurumlarından 325 öğretmen, 1095 öğrenci katılmıştır. Bu çalışma grubunun oluşturulmasında uygun örnekleme yöntemi temel alınmıştır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2021). Özellikle ilk aşamada belirtilen okul türlerinden veri toplama sürecine katılabilecek gönüllü öğretmen bulmada yaşanan zorluklardan dolayı ve daha geniş bir hedef kitle olması nedeniyle ikinci aşamada uygun örnekleme yapılmıştır.

Uygun örnekleme; zaman, para ve işgücü kaybını önlemeyi amaç edinen bir yöntemdir. Araştırmacının ulaşmak istediği büyüklükteki çalışma grubuna ulaşana kadar ulaşılması en kolay olan yanıtlayıcılardan başlaması ve maksimum tasarruf sağlayacak grup üzerinde çalışması durumudur (Büyüköztürk ve diğerleri, 2021). DFA verileri analiz öncesinde incelendiğinde öğretmen veri setinde 109 öğretmenin, öğrenci veri setinde ise 244 öğrencinin kontrol maddesine uygun cevabı vermediği tespit edilmiştir. Kontrol maddesinde uygun cevabı vermeyen öğretmen ve öğrencilerin verileri ayıklanarak, 216 öğretmen ve 852 öğrenciden elde edilen nihai veri seti DFA ve diğer analizlere hazır hale getirilmiştir.

Tablo 3. *DFA Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı*

Okul türü		Çalışmaya Katılan Öğretmen Sayısı	Çalışmaya Katılan Öğrenci Sayısı
Fen lisesi	f	30	283
	%	13.9	33.3
Anadolu lisesi	f	84	432
	%	38.9	50.8
Mesleki ve teknik Anadolu lisesi	f	43	43
	%	19.9	19.9
Anadolu imam- hatip lisesi	f	16	45
	%	7.4	5.3
Spor lisesi	f	3	6
	%	1.4	0.70
Diğer	f	40	6
	%	18.5	0.70
TOPLAM	f	216	851
	%	100	100

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler öğretmen ve öğrenciler için paralel olarak geliştirilmiş olan kişisel bilgi formu ve “Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Mesleki Etik İlkeler Uygun Davranma Ölçeği” ile toplanmıştır. Öğretmenler için geliştirilen kişisel bilgi formunda (EK-1) öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem, okul türü, MEB tarafından belirlenen etik ilkeleri bilme durumu, söz konusu etik ilkeler hakkında bilgi sahibi olma yolları ve okulda etik ilkelerin görünürlüğünün sağlanma yolları ile ilgili toplam 8 madde yer alırken, öğrenciler için geliştirilen paralel kişisel bilgi formunda ise (EK-2) öğrencilerin cinsiyet, sınıf, sınıf mevcudu, okul türü, MEB tarafından belirlenen etik ilkeleri bilme durumu, söz konusu etik ilkeler hakkında bilgi sahibi olma yolları ve okulda

etik ilkelerin görünürlüğünün sağlanma yolları ile ilgili toplam 7 madde yer almıştır. Öğretmen ve öğrencilerin, mesleki etik ilkelere uygun davranma durumlarına yönelik algılarını belirleyebilmek amacıyla yine iki paralel Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Mesleki Etik İlkeler Uygun Davranma Ölçeği geliştirilmiştir. DeVellis (2003) ölçek geliştirme sürecinde Şekil 1’de gösterilen aşamaların gerçekleştirilmesini önermektedir. Bu tez çalışmasında DeVellis’in (2003) önermiş olduğu ölçek geliştirme basamakları izlenmiş, bu doğrultuda gerçekleştirilen çalışmalar Şekil 1’de özetlenmiştir.

Şekil 1. Ölçek Geliştirme Sürecinde İzlenen Adımlar

DeVellis'in (2003) önerdiği şekilde veri toplama araçlarının geliştirilmesi sürecine önce ilgili literatürün taranması ile başlanmıştır. Bu kapsamda MEB (2015) tarafından belirlenmiş olan "Eğitim Öğretim Hizmeti Verenler İçin Mesleki Etik İlkeler" incelenmiştir. Daha sonra, eğitimciler için mesleki etik ilkeler incelenerek ana ilkeler ve onlara yönelik yapılan açıklamalara sadık kalınarak taslak madde havuzu oluşturulmuştur. İlk aşamada, ön taslak veri toplama araçlarında Öğrenciler ile İlişkiler

boyutunda 18 adet, Eğitim Mesleğine İlişkin Etik İlkeler boyutunda 16, Eğitimcilerle İlişkilerde Etik İlkeler boyutunda 5, Veliler ile İlişkilerde Etik İlkeler başlığı altında 3, Okul Yönetimi ve Toplum İle İlişkilerde Etik İlkeler başlığı altında 5 adet olmak üzere toplam 48 maddeden oluşan bir yapı oluşturulmuştur. Ancak araştırma ekibi ve ölçme ve değerlendirme uzmanları ile yapılan tartışmalar sonrasında çalışma grubuna dahil edilen öğrencilerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler boyutu dışındaki boyutlar için güvenilir veri sağlayamama ve aynı zamanda 48-50 maddelik veri toplama aracının kullanıcı dostu olamama riski olduğundan veri toplama aracının Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler ile sınırlı tutulmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla sevgi ve saygı, iyi örnek olma, anlayışlı ve hoşgörülü olma, adil ve eşit davranma, öğrencinin gelişimini gözetme, öğrenciye ait bilgileri saklama, menfi psikolojik durumları yansıtmama, kötü muameleden kaçınma başlıkları ve altlarında yapılan açıklamalar göz önünde bulundurularak 18 maddeden oluşan taslak veri toplama araçları oluşturulmuştur.

Öğrenci ve öğretmenler için düzenlenen veri toplama araçları beşli likert tipinde (5 = tamamen uygun davranırlar, 4 = büyük oranda uygun davranırlar, 3 = orta düzeyde uygun davranırlar, 2 = büyük oranda uygun davranmazlar, 1 = hiç uygun davranmazlar) derecelendirilmiştir.

Oluşturulmuş olan taslak veri toplama araçları için MEB'in 2015 yılında yayınlamış olduğu eğitim öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkeler temel alınarak hazırlandığından, MEB'in ön hazırlıklarının yeterli bulunması nedeniyle madde ve ölçek kapsam geçerliği indeksi değerlerinin hesaplanmasına gerek duyulmamıştır. Tablo 6'daki madde yük değerlerine göre ölçekten herhangi bir maddenin çıkarılmasına gerek olmaması bu kararı desteklemektedir. Bu doğrultuda sadece ölçme değerlendirme ilkeleri ve dil ve anlatım açısından eğitimde ölçme ve değerlendirme, öğretmen eğitimi, eğitimde etik alanlarından ikişer uzmanın yanı sıra Türkçe eğitimi alanından bir uzmanın görüşleri alınmıştır. Ayrıca, veri toplama araçlarının uygulanmaya uygun olup olmadığına yönelik olarak Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (MSKÜ) Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu ile Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğü uzmanlarının da görüşleri izin sürecinde alınmıştır.

3.3.1. Öğrenciler İle İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Öğretmen Ve Öğrenci Ölçeklerinin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışmaları

Bu bölümde öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma öğretmen ve öğrenci ölçeklerinin önce geçerlik, sonra güvenilirlik çalışmalarına yer verilmiştir

3.3.1.1. Geçerlik Çalışmaları. Bu bölümde kapsam geçerliği ve açılımlayıcı faktör analizi başlıkları altında öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma öğretmen ve öğrenci ölçeklerine yönelik yürütülmüş olan geçerlik çalışmaları sunulmuştur.

3.3.1.1.1. Kapsam Geçerliği. Söz konusu mesleki etik ilkelerin hazırlanması şu şekilde gerçekleşmiştir: "Türkiye'de Saydamlığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı" Bakanlar Kurulunda kabul edilmiş, 22.02.2010 tarihli ve 27501 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak uygulamaya konulmuştur. Söz konusu Eylem Planında; kamu yönetimi içerisindeki her bir meslek grubu için ayrı ayrı etik ilkelerin belirlenmesi ve çıkar çatışmalarının önlenmesi öngörülmüş, bu amaçla MEB'de Eğitim Öğretim Hizmeti Verenler için Mesleki Etik ilkelerin belirlenmesi çalışmalarına başlanmıştır. Çalışmalarda, Birleşmiş Milletler "Kamu Görevlileri İçin Uluslararası Davranış Kuralları" ve o dönemde var olan Başbakanlık "Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları hakkında Yönetmelik" esas alınmıştır. Bu doğrultuda öncelikle MEB birimlerinin yazılı görüşleri alınmış, o dönemde var olan Başbakanlık, MEB ve öğretmen sendikası temsilcilerinden bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Daha sonra, İzmir'de MEB temsilcileri, milli eğitim şube müdürleri, müfettişler ve branş öğretmenlerinin katılımı ile bir komisyon çalışması yapılmıştır. Belirlenen ilkelerin uluslararası ilkeler ile uyumunu sağlamak amacıyla değişik ülke örnekleri çalışmaya dahil edilmiştir. O dönemde var olan Başbakanlık koordinesinde; MEB temsilcileri, milli eğitim şube müdürleri, okul müdürleri, öğretmenler, öğrenciler, veliler, sivil toplum ve sendika temsilcileri ile akademisyenlerin katıldığı iki ayrı çalıştay daha düzenlenerek etik ilkelere son şekli verilmiştir (MEB, 2015). Dolayısıyla MEB tarafından yapılan bu çalışmalar kapsam geçerliği açısından yeterli görülmüştür. Ancak buna ek olarak eğitimde ölçme ve değerlendirme, öğretmen eğitimi, eğitimde etik alanlarından ikişer uzmanın yanı sıra Türkçe eğitimi alanından bir uzmanın görüşleri alınmıştır. Ayrıca 2 kadın 2 erkek olmak üzere 4 öğretmen ile ön deneme yapılmıştır.

3.3.1.1.2. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA). Öğretmenlere ve öğrencilere yönelik geliştirilen taslak ölçeklerin yapı geçerliliğini ortaya koymak için AFA gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi, araştırma kapsamında elde edilen verilerin içinde gizli yapıyı ortaya çıkarmak ve onu açıklamak amacıyla yapılan çok yönlü istatistiksel tekniklerin uygulandığı bir süreçtir (Crocker ve Algina, 1986). Değişkenler arasındaki ilişkilerin analiz edilmesiyle faktörler/boyutlar belirlenir. Faktör analiziyle veriler özetlenebilir veya yeniden adlandırılabilir (Kim ve Mueller, 1978). Faktör analizi için ölçekte kullanılan madde sayısının en az 5-10 katı olacak şekilde verilerin toplanması uygun görülmektedir (Kass ve Tinsley, 1979; Büyüköztürk, 2002).

AFA için gerçekleştirilen veri toplama sürecinde öğretmenlerden elde edilen veri setinden 1 kişi Z puanının (± 3) uygun olmaması, 40 kişi de mahalonobis değeri $p \leq 0,001$ olduğu için silinmiştir. Öğrencilerden elde edilen veri setinden ise 3 kişi Z puanının (± 3) uygun olmaması, 64 kişi de mahalonobis değeri $p \leq 0,001$ olduğu için silinmiştir. Veri ayıklama süreci sonrasında, öğretmen veri seti 266, öğrenci veri seti ise 427 kişiden elde edilen veriler ile AFA'ya hazır hale getirilmiştir. Ayrıca AFA sürecinde örneklem büyüklüğü yeterliliğinin belirlenmesi amacıyla “Kaiser–Meyer–Olkin (KMO)” değeri ve elde edilen verilerin AFA'ya uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla “Bartlett Küresellik Testi (Bartlett’s Sphericity Test)” sonuçları incelenmiştir.

Mesleki Etik İlkeler Uygun Davranma Ölçeği KMO ve Bartlett küresellik testi sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Mesleki Etik İlkeler Uygun Davranma Ölçeği KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları

		Öğretmen	Öğrenci
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)		.956	.955
Bartlett küresellik testi	χ^2	4419.327	4419.327
	sd	153	153
	p	.000	.000

Örneklem yeterliliğini ilişkiler anlamında gösteren KMO testi sonuçları, öğretmen ölçeği için .956, öğrenci ölçeği için ise .955 olarak tespit edilmiş olup bu değerlerin .70’in üzerinde olması örneklem ilişkiler bağlamında iyi düzeyde yeterli olduğu (Can, 2014, s.303), bir başka ifade ile örneklem büyüklüğünün AFA için yeterli olduğu anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2002). Ayrıca Bartlett küresellik testinin anlamlı olması da

ilişkilerin yeterli düzeyde olduğuna, bir başka ifade ile elde edilen verilerin AFA'ya elverişli olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2002; Can, 2014).

Hem öğretmen hem de öğrencilere yönelik geliştirilen ölçekler için faktör belirleme yöntemi olarak Temel Eksen Faktörleştirme (Principal Axis Factoring) tekniği kullanılmıştır. Temel eksen faktörleştirme elde edilen veri içindeki varyansı açıklayan faktörleri belirlemeye yönelik bir teknik olup; her iki ölçekte 18 madde için özdeğeri 1'den büyük tek faktör elde edilmiştir. Öğretmen ölçeğinde ilk boyutta açıklanan varyans % 64.00, öğrenci ölçeğinde ilk boyutta açıklanan varyans % 48.00'dır. Açıklanan toplam varyansın değeri ne kadar yüksek olursa ölçülmek istenen yapının iyi ölçüldüğü anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2002). Büyüköztürk (2020) sosyal bilimlerde tek boyutlu yapılarda açıklanan varyansın %30.00'a kadar düşürülebileceğini ifade ederken Reckase (1979) ise ilk faktörün en az %20.00 oranında varyans açıklaması gerektiğini belirtmiştir. Bu çalışmada öğretmen ölçeğinde tek boyutta varyansın %64.00'ının, öğrenci ölçeğinde ise %48.00'ının açıklandığı görülmüştür. Açıklanan toplam varyans oranına dayalı olarak ölçeğin ölçülmek istenen yapıyı iyi ölçtüğü kararına varılmıştır.

Öğretmen ve öğrenci ölçeğinde birinci ve ikinci boyuttaki özdeğer ve varyans değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

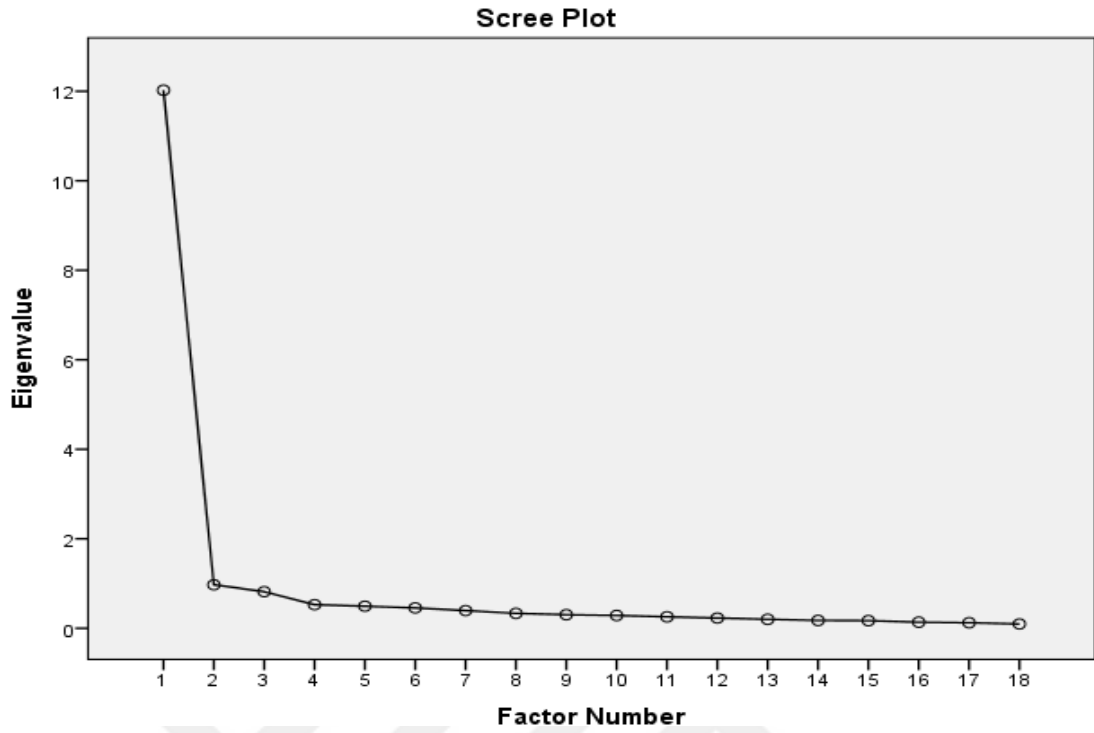
Tablo 5. *Öğretmen ve Öğrenci Ölçeği Birinci ve İkinci Boyutlardaki Özdeğerler ve Varyanslar*

	Boyutlar	Özdeğerler	Varyans	Yığılmış Varyans
Öğretmen	1. Boyut	11.772	64.403	64.403
	2. Boyut	.734	4.078	68.481
Öğrenci	1. Boyut	8.710	48.391	48.391
	2. Boyut	.845	4.693	53.084

Tablo 5'teki bulgular, ölçekte faktör sayısına karar verirken eklenen ikinci faktörün birinci faktöre en az %10 katkı yapması beklenir. Çünkü eklenen faktör, yapıyı daha karmaşık hale getirecektir. Bunun için açıklanan varyans oranının eklenen faktör ile en az %10 artması bir ölçüt olarak ele alınabilir (Kılıç, 2022). Bu çalışmada her iki ölçekte de, ikinci faktör birinci faktörün %10'u oranında katkı sağlayamadığı için ölçeğin tek boyutlu olduğuna karar verilmiştir.

Bu kararı test etmek üzere her iki ölçek için yamaç birikinti grafikleri incelenmiştir. Öğretmen ölçeğine yönelik yamaç birikinti grafiği Şekil 2'de verilmiştir.

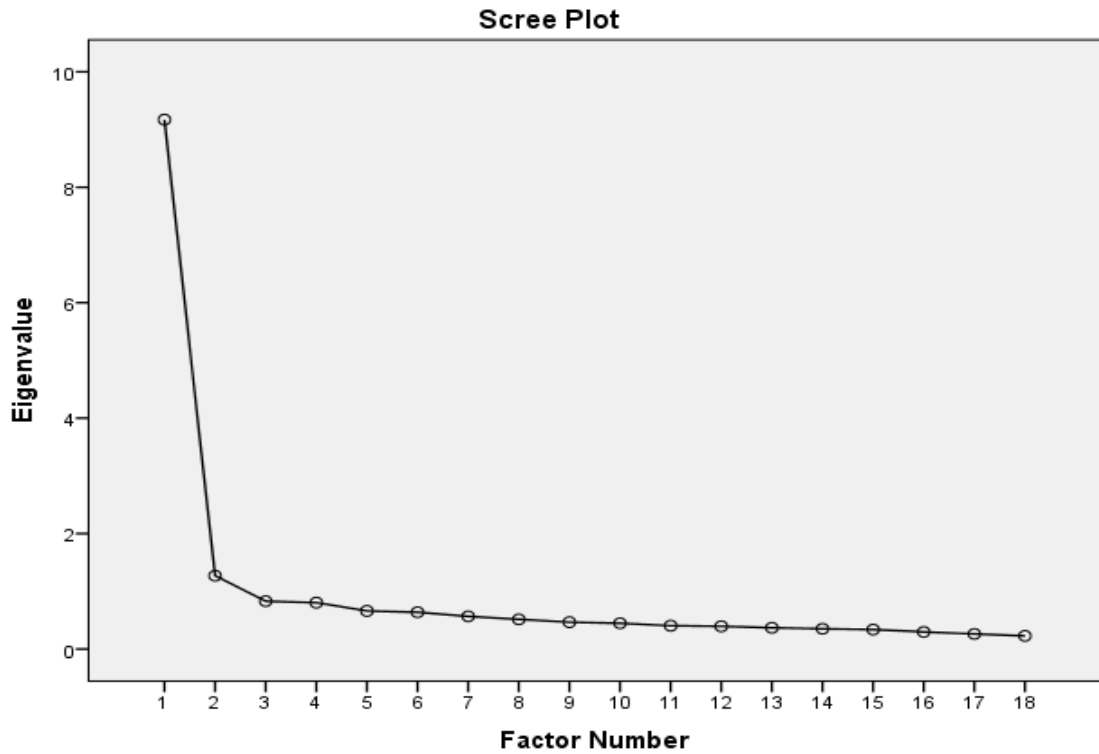
Şekil 2. Öğretmen Ölçeği Yamaç Birikinti Grafiği

Şekil 2’de bir ani düşüşün olması, sonrasında grafiğin plato yapması, ölçeğin tek boyutlu bir yapıda olduğu kararını desteklemektedir.

Öğrenci ölçeğine yönelik yamaç birikinti grafiği Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. Öğrenci Ölçeği Yamaç Birikinti Grafiği

Şekil 3'te bir ani düşüşün olması ve ardından grafiğin plato yapması, öğrenci ölçeğinin de tek boyutlu bir yapıda olduğu kararını güçlendirmektedir.

Ölçeğin tek boyutlu olduğuna karar verilmesi durumunda döndürmeye ihtiyaç duyulmamaktadır (Kılıç, 2022). Bu sebeple çalışmada tek boyutlu olduğuna dair kanıtlar elde edilen her iki ölçek için herhangi bir döndürme işlemi yapılmamıştır.

Öğretmen ve öğrenci ölçeklerinde tek boyut altında toplanan 18 maddenin faktör yükleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. *Öğretmenlerin Öğrencilerle İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Ölçeğinde Yer Alan Maddelerin Faktör Yük Değerleri*

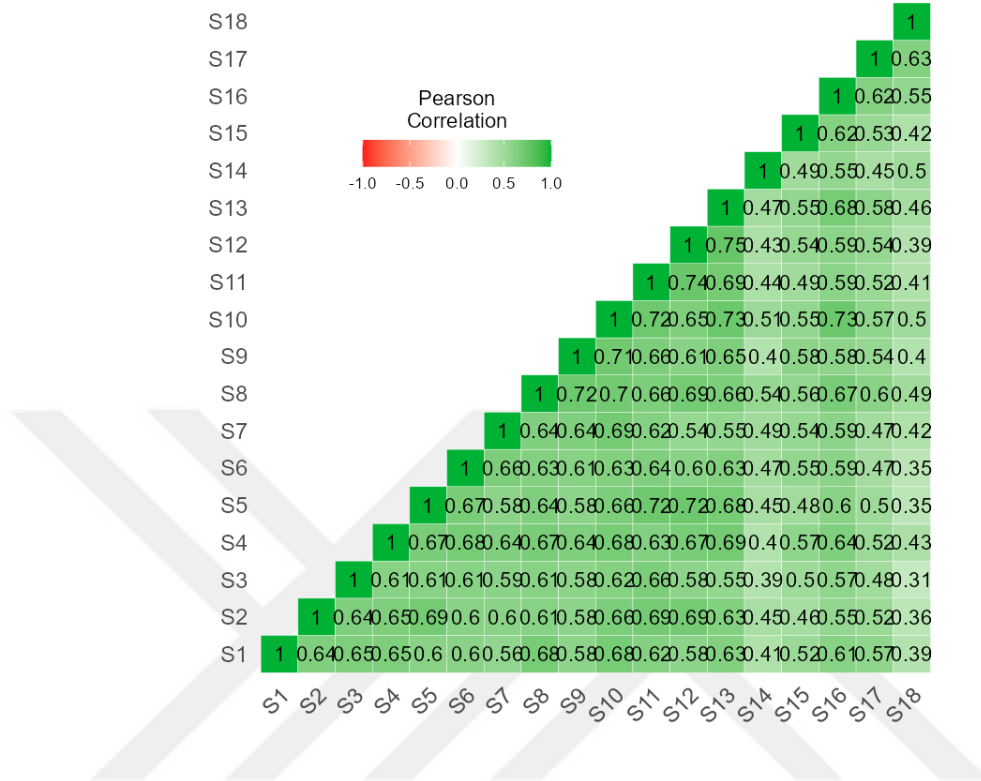
Madde Numarası	Öğretmen Ölçeği Madde Faktör Yük Değerleri	Öğrenci Ölçeği Madde Faktör Yük Değerleri
1	.736	.717
2	.765	.720
3	.779	.624
4	.821	.746
5	.800	.607
6	.802	.685
7	.788	.667
8	.855	.725
9	.848	.656
10	.857	.708
11	.856	.728
12	.834	.737
13	.883	.780
14	.735	.670
15	.751	.580
16	.849	.720
17	.763	.727
18	.639	.646

Tablo 6'daki AFA sonuçlarına dayalı olarak her iki ölçekten madde çıkarmaya gerek olmadığı, öğretmen ve öğrencilere yönelik geliştirilen Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Ölçeklerinin 18'er maddeden oluşan tek boyutlu bir yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen ölçeği için toplam öz değer 11.80 ve açıklanan toplam varyansın %64.00 olduğu, öğrenci ölçeği için toplam öz değer 8.70 ve açıklanan toplam varyansın %48.00 olduğu sonucuna varılmıştır.

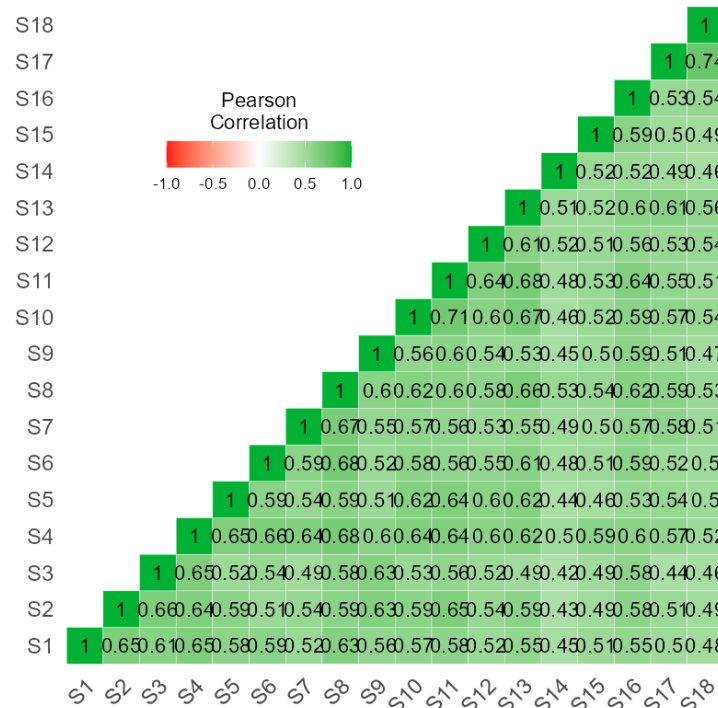
Geçerlik çalışmaları kapsamında tek boyutlu yapıyı oluşturan 18 madde arasındaki ilişki düzeylerine de bakılmış, bu kapsamda her iki ölçek için ısı haritaları

hazırlanmıştır. Öğretmen ölçeğine yönelik ısı haritası Şekil 4'te, Öğrenci ölçeğine yönelik ısı haritası ise Şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 4. Öğretmen Ölçeği Isı Haritası (Maddeler Arası Korelasyon)

Şekil 5. Öğrenci Ölçeği Isı Haritası (Maddeleri Arasında Korelasyon)

Isı haritalarında değişkenler arasındaki olumsuz ilişkiler kırmızı renkle, olumlu ilişkiler ise koyu yeşil ile ifade edilirken ilişki olmaması durumunda renk kullanılmamaktadır (Revelle, 2016). Şekil 4 ve 5'teki ısı haritalarına dayalı olarak bütün maddelerin birbirleriyle olumlu ilişki içinde olduğu söylenebilir. Bu bulgular ölçeklerde yer alan maddelerin öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde mesleki etik ilkeler uygun davranma durumları ile ilgili olduğunu göstermektedir.

AFA sonucunda ortaya çıkan Öğretmen Ölçeği Ek 1'de, Öğrenci Ölçeği ise Ek 2'de sunulmuştur.

Ek olarak, katılımcıların %10.00'ından fazlasının AFA öncesi yapılan veri temizleme işlemlerinde veri ile uyumsuz yanıt verdikleri gözlemlendiği için ikinci aşamada toplanan verilerde katılımcıların maddeyi gerçekten okuyup- okumadıklarını tespit edebilmek amacıyla 18 maddenin arasına bir adet kontrol maddesi (Bu maddeyi okuyorsam orta derecede uygun davranırlar seçeneğini işaretleyeceğim) eklenmiştir.

Alan yazında, ölçeğe dikkatsizce veya rasgele yanıt veren kişilerin %10.00 civarında olduğu durumda, ölçeğin faktör yapısının önemli ölçüde bozulduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Schmitt ve Stults, 1985; Woods, 2006; Huang, Curran, Keeney, Poposki ve DeShon, 2012). Ayrıca ölçeğe dikkatsizce veya rasgele yanıt veren kişiler, kişi uyum indeksleri veya Mahalanobis uzaklığı ile belirlendiğinde, örneğin tüm maddelere tam puan veren kişilerin bu indekslere göre dikkatsiz ya da rasgele yanıt vermiş olarak kategorize edilemeyeceği bilinmektedir (Hambleton, 2000). Bu durum, aslında indekslerle belirlenemeyen ölçekte daha fazla dikkatsiz ya da rasgele yanıt veren kişilerin olabileceğine işaret eder. Bu çalışmanın ilk aşama veri toplama sürecinde, sadece Mahalanobis uzaklığı ile %10.00 civarında uyumsuz yanıt veren kişiler belirlenmiştir. Bu nedenle, ikinci aşamada veriler hem Mahalanobis uzaklığı ile hem de kontrol maddesi ile temizlenmiştir.

3.3.1.1.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA). Doğrulayıcı faktör analizi veri toplama aracı geliştirme sürecinde önceden belirlenmiş olan bir modelin doğrulanmasını amaçlayan bir analiz olarak tanımlanmaktadır. AFA'da ortaya çıkan yapı doğrulanmaya muhtaçtır. Bunun için ölçek geliştirme çalışmalarında AFA çalışmalarının ardından mümkünse farklı bir örneklemden elde edilen verilerle (Worthington ve Whittaker, 2006; Yaşlıoğlu, 2017) DFA çalışmaları yapılmaktadır.

Bu çalışmada da AFA sonunda elde edilen 18 maddelik tek boyutlu yapının uygunluğu DFA ile incelenmiştir. DFA sürecinde kestirim yöntemi olarak maksimum olabilirlik (maksimum likelihood) kullanılmıştır. DFA için gerçekleştirilen veri toplama sürecine 325 öğretmen, 1095 öğrenci katılmıştır. Ancak, analizler öncesinde veriler incelendiğinde öğretmen veri setinde 109 öğretmenin, öğrenci veri setinde ise 244 öğrencinin kontrol maddesine beklenen cevabı vermediği tespit edilmiştir. Kontrol maddesinde beklenen cevabı vermeyen öğretmen ve öğrencilerin verileri ayıklanmış, geri kalan 216 öğretmen ve 852 öğrenciden elde edilen nihai veri seti DFA ve diğer analizlere hazır hale getirilmiştir.

Öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma ölçeği öğretmen verileri DFA sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Ölçeği Öğretmen Verileri DFA Sonuçları

Madde	Değer	Standart Hata	Z	P
S1	.535	.0397	13.49	< .001
S2	.537	.0392	13.71	< .001
S4	.517	.0405	12.76	< .001
S5	.542	.0373	14.54	< .001
S6	.602	.0423	14.23	< .001
S7	.531	.0392	13.52	< .001
S8	.529	.0405	13.05	< .001
S9	.531	.0354	14.97	< .001
S10	.562	.0407	13.78	< .001
S11	.597	.0383	15.60	< .001
S12	.554	.0375	14.80	< .001
S13	.564	.0391	14.42	< .001
S15	.602	.0404	14.89	< .001
S16	.387	.0420	9.23	< .001
S17	.441	.0395	11.15	< .001
S18	.510	.0370	13.78	< .001
S19	.449	.0401	11.19	< .001
S20	.359	.0431	8.32	< .001

Tablo 7’ye bakıldığında öğretmenlere yönelik geliştirilen Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Ölçeği DFA sonuçlarının ölçme aracının tek faktörlü yapısını doğruladığı görülmektedir. Bu kararda temel alınan uyum indeksi değerleri (Hu ve Bentler, 1999) Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. *Temel Alınan İyi ve Kabul Edilebilir Uyum İndeksi Değerleri*

İndeks	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2	$p > 0.05$	$p > 0.05$
χ^2 /sd	$0 \leq \chi^2 /sd \leq 3$	$3 < \chi^2 /sd \leq 5$
RMSEA	$0.00 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$
CFI	$.95 \leq CFI \leq 1.00$	$.90 \leq CFI < .95$
TLI	$0.95 \leq TLI \leq 1.00$	$0.90 \leq TLI < 0.95$
SRMR	$.00 \leq SRMR \leq .05$	$.05 < SRMR \leq .08$

Tablo 8’de yer alan χ^2 istatistiğinin anlamlı çıkması, modelin veriyle iyi uyum göstermediğini ifade etmektedir. Bu değer, genellikle χ^2 değerinin örneklem büyüklüğü arttıkça anlamlı hale gelmesi ve modelin kestirilen değerleri ile beklenen değerleri arasında eşitlik varsayımına dayanmasından dolayı sıkça göz ardı edilmektedir (Brown, 2015). χ^2 istatistiğini örneklem büyüklüğünden arındırmak isteyen χ^2/sd istatistiğini ise bazı araştırmacılar model uyumu için kabul edilebilir bir ölçüt olarak görse de (Anderson ve Gerbing, 1984), Kline (2016) bu değer de model uyumu için mantıklı ve istatistiksel bir temeli olmadığını vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Wheaton (1987) bu değer model uyumu değerlendirmesinde kullanılmamasını önermektedir.

Brown (2015), uyum indekslerini mutlak uyum indeksleri (χ^2 , SRMR ve RMR), sıkı uyum indeksleri (RMSEA) ve karşılaştırmalı uyum indeksleri (CFI-IFI, TLI-NNFI) olarak üç gruba ayırdığını ve raporlamada her gruptan en az bir indeks temel alınmasını önermektedir. Bu çalışma kapsamında her üç gruptan en az bir uyum indeksi olmak üzere SRMR, RMSEA ve CFI-TLI değerleri rapor edilmiştir.

DFA sonucunda elde edilen öğretmen ölçeği uyum indeksi değerlerinin (RMSEA = 0.0795; CFI = 0.940; TLI = 0.931), kabul edilebilir sonuçlar verdiği görülmüştür.

Öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma ölçeği öğrenci verileri DFA sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Ölçeği Öğrenci Verileri DFA Sonuçları

Madde	Değer	Standart Hata	Z	P
S1	.674	.0264	25.5	< .001
S2	.763	.0291	26.2	< .001
S4	.786	.0325	24.2	< .001
S5	.780	.0265	29.4	< .001
S6	.806	.0314	25.7	< .001
S7	.689	.0268	25.7	< .001
S8	.768	.0309	24.9	< .001
S9	.787	.0275	28.7	< .001
S10	.894	.0360	24.8	< .001
S11	.822	.0301	27.3	< .001
S12	.829	.0294	28.2	< .001
S13	.789	.0315	25.1	< .001
S15	.808	.0297	27.2	< .001
S16	.628	.0311	20.2	< .001
S17	.705	.0315	22.4	< .001
S18	.796	.0303	26.3	< .001
S19	.759	.0324	23.4	< .001
S20	.755	.0347	21.8	< .001

Tablo 9'a bakıldığında ölçeğin DFA sonuçlarının ölçme aracının tek faktörlü yapısını doğruladığı görülmektedir. Tablo 9'daki uyum indeksi değerlerine dayalı olarak, DFA sonucu elde edilen öğrenci ölçeği uyum indeksi değerlerinin (RMSEA = 0.0717; CFI = 0.946; TLI = 0.939) de kabul edilebilir sonuçlar verdiği görülmüştür, bu sonuçların ölçeğin tek boyutlu yapısını doğruladığı kararı verilmiştir.

3.1.1.2. Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Öğretmen ve Öğrenci Ölçeklerinin Güvenilirlik Çalışmaları. Ölçek geliştirme sürecinde her iki veri toplama aracının güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla Cronbach alfa değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Öğretmen ve Öğrenci Ölçeklerinin AFA ve DFA Sonrası Güvenilirlik İstatistikleri

Ölçek	AFA sonrası Cronbach α	DFA sonrası Cronbach α
Öğretmen	.969	.961
Öğrenci	.941	.957

Tablo 10'a bakıldığında AFA ve DFA sonunda ölçeklerin Cronbach α katsayılarının 0.94'ün üzerinde olduğu görülmektedir. 0.81 ve üzeri değerler için ölçeğin güvenilirlik düzeyinin "mükemmel" olduğu söylenebilir (Özdamar, 2004). Bu nedenle AFA ve DFA sonrasında ortaöğretim öğretmen ve öğrencilerine yönelik olarak geliştirilen Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkeler Uygun Davranma Ölçeklerinin güvenilirlik düzeyinin mükemmel olduğu ifade edilebilir.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın yürütülebilmesi için öncelikle Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan (Ek 4) ve ardından Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğünden (Ek 5) gerekli izinler alınmıştır.

Veriler Ortaöğretim kurumları öğretmen ve öğrencilerine yönelik geliştirilmiş olan veri toplama araçları ile ilk aşamada (AFA) Muğla Menteşe ilçesindeki okullarda yüz yüze kâğıt kalem yoluyla, ikinci aşamada (DFA) ise Menteşe ilçesi dışındaki ilçelerde bulunan farklı ortaöğretim kurumlarında hedef kitlenin geniş bir coğrafyada olması nedeniyle teknoloji desteği alınarak, yine bizzat araştırmacı tarafından gönüllü öğretmen ve öğrencilerden yüz yüze veya uzaktan çevrimiçi toplanmıştır.

İlk aşama verileri 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde toplanırken, ikinci aşama verileri 2023-2024 eğitim öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarının farklı değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğini inceleyebilmek için standart sapma, aritmetik ortalama, % oranı, tekrarlanma sıklığı kestirimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Bu incelemelerde öncelikle bağımlı değişkenin normallik ve homojenliğine bakılmıştır. Normalliği test etmek için basıklık ve çarpıklık katsayılarına bakılmıştır. Homojenliği test etmek üzere ise Levene testi uygulanmıştır. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1 ile +1 arasında olması sebebiyle normallikten sapmayan veriler için parametrik testler, kullanılmıştır. Ek olarak parametrik testlerde ortaya konulan anlamlı farkın büyüklüğünü görebilmek için Cohen-*d* değeri hesaplanmıştır (Cohen, 1988). Cohen-*d* karşılaştırılan ortalamaların birbirinden standart sapma cinsinden ne derece uzaklaştıklarını yorumlamaya fırsat verir (Büyüköztürk, 2002). Potansiyel olarak $-\infty$ ile $+\infty$ arasında değer alabilen Cohen-*d* değeri işaretine bakılmaksızın aldığı değere göre küçük (.02), orta (.05) ve büyük (.08) etki büyüklüğü şeklinde yorumlanır (Cohen, 1988). Öte yandan, tek yönlü varyans analizleri için etki büyüklüğü eta-kare (η^2) ile hesaplanmıştır. Bu katsayı, ANOVA tablosundaki, gruplar arası varyansın, toplam varyansa bölünmesiyle bulunur. Eta karenin alacağı 0,01 değeri küçük, 0,06 değeri orta

ve 0,14 değeri geniş etki büyüklüğü olarak yorumlanmaktadır (Salkind ve Green, 2005, s.157). Bağımlı değişkenin normallik ve homojenlik testlerinden elde edilen bulgular ilgili karşılaştırma testleri öncesinde sunulmuştur.

Çalışmada AFA sürecinde SPSS 22.0 ve DFA sürecinde ise JAMOVİ 2.2.5 programı ile t-testi, ANOVA gibi kestirimsel istatistikler de kullanılmıştır.

Geliştirilen ölçekten elde edilen puanların farklı değişkenlerle ilişkilerini incelemek için SPSS 22.0 programından faydalanılmıştır. İlk olarak bağımlı değişken olan “öğrenci ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma” ölçeğinden elde edilen toplam puanların öğrenci ve öğretmen örnekleminde normal dağılımı çarpıklık ve basıklık ile değerlendirilerek uygun istatistik seçimine geçilmiştir.

Sürekli değişkenler için iki grup karşılaştırmalarında veri normal dağılıma uyduğu için ilişkisiz örneklem T-testi kullanılmıştır. İki den fazla grup karşılaştırmalarında verinin normal dağılıma uyduğu durumlar için ANOVA, post hoc analizlerde Tukey testi kullanılmıştır. Sonuçlar %95.00 güven aralığında, anlamlılık $p \leq 0.05$ düzeyinde kabul edilerek değerlendirilmiştir.

“Öğrenci ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma” ölçeğinden elde edilen toplam puanlar ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler DFA analizinde ölçeğin uygulandığı 216 öğretmen, 851 öğrenci örnekleminde gerçekleştirilmiştir.

Kullanılan bütün testlerde varyansların homojenliği Levene Testi ile incelenmiştir. Levene testi sonucu $p > 0.05$ çıkması varyansların homojen olduğu anlamına gelir. Çalışma kapsamında sadece öğretmen ve öğrencilerin “öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma” ölçeği toplam puan ortalamalarının farkının incelendiği bağımsız örneklem t testinde varyanslar eşit çıkmadığı için varyans eşitlik varsayımının olmadığı satırdaki t değeri ve serbestlik derecesi rapor edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılan diğer testlerde varyanslar eşit çıkmıştır.

Araştırmada normallik bağımlı değişkenin, bağımsız değişkenin her bir alt kümesindeki basıklık ve çarpıklık katsayıları aracılığıyla incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayıları -1 ve +1 arasında yer alıyorsa verinin normal dağıldığı kabul edilebilir (Morgan, Leech, Gloeckner, Barret, 2004, s.49).

“Öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumu” bağımlı değişkeninin çalışma kapsamında incelenen bağımsız değişkenlerin alt gruplarındaki çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. “Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Durumu” Bağımlı Değişkeninin Çalışma Kapsamında İncelenen Bağımsız Değişkenlerin Alt Gruplarındaki Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

		N	Çarpıklık	Basıklık
	Öğretmen	216	-.127	-.426
	Öğrenci	851	-.737	.859
Öğretmen cinsiyet	Kadın	116	-.129	-.177
	Erkek	100	-.130	-.681
Öğretmen kıdem	≤ 11	45	.125	-1.03
	12-26	132	-.103	-.370
	≥ 27	39	-.161	-.442
Öğretmen okul türü	Anadolu liseleri	100	.099	-.744
	Fen liseleri	30	-.116	-.776
	Meslek liseleri	43	-.244	-.167
Öğrenci cinsiyet	Kadın	534	-.561	.375
	Erkek	317	-.886	.976
Öğrenci sınıf düzeyi	9. Sınıf	230	-.956	.765
	10. Sınıf	248	-.612	.597
	11. sınıf	186	-.551	.055
	12. sınıf	187	-.564	.602
Öğrenci okul türü	Anadolu liseleri	477	-.784	.847
	Fen liseleri	283	-.742	.980
	Meslek liseleri	79	-.149	.944

Çalışmanın bağımlı değişkeni olan ölçekten alınan toplam puan ortalamaları bağımsız değişkenlerin her bir alt kümesinde basıklık ve çarpıklık değerleri ± 1 sınırları dâhilinde yer aldığı için araştırmada parametrik istatistiklerden faydalanılmıştır.

Ayrıca araştırmada gerçekleştirilen tüm istatistiksel işlemlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Bunun yanı sıra ortalama değerlerin yorumunda temel alınan aralıklar şunlardır:

1.00 - 1.79 = hiç uygun davranmazlar,

1.80 - 2.59 = büyük oranda uygun davranmazlar,

2.60 - 3.39 = orta düzeyde uygun davranırlar,

3.40 - 4.19 = büyük oranda uygun davranırlar,

4.20 - 5.00 = tamamen uygun davranırlar.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın araştırma soruları doğrultusunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1. Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Öğretmen ve öğrenci algılarına göre, öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarına yönelik bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. *Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Düzeyine Yönelik Bulgular*

Katılımcılar	N	$\bar{X}$	SS	Öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumu
Öğretmen	216	4.1847	.53186	Büyük oranda uygun davranırlar
Öğrenci	851	3.7964	.78762	Büyük oranda uygun davranırlar

Tablo 12’ye göre çalışmaya katılan öğretmenlere göre öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma düzeyi $\bar{X} = 4.18$, öğrencilere göre ise $\bar{X} = 3.79$ başka bir ifade ile büyük oranda uygun davranırlar şeklinde olduğu görülmektedir. Bu bulgular hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde mesleki etik ilkelere uygun davranma durumları ile algılarının büyük oranda uygun davranırlar yönünde olduğu görülmektedir.

4.2. İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Bu bölümde öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları ile ilgili algılarının cinsiyetlerine, kıdemlerine ve okul türlerine göre farklılık gösterip göstermediğine dair bulgular yer almaktadır.

Öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. *Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Puanlarının Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları*

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	P
Kadın	116	4.15	.53	214	.920	.358
Erkek	100	4.22	.53			

Tablo 13'teki bulgular incelendiğinde; kadın öğretmenlerin ($\bar{X} = 4.15$) büyük oranda uygun davranırlar, erkek öğretmenlerin ise ($\bar{X} = 4.22$) tamamen uygun davranırlar yönünde görüş bildirdikleri ancak bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir ($t = .920$, $p > 0.05$).

Çalışmaya dahil edilen öğretmen örnekleminin mesleki kıdem ortalaması 19 yıl; standart sapması 8.00 bulunmuştur. Bu değerlere göre ortalamanın bir standart sapma altı ve bir standart sapma üstü alınarak sürekli bir değişken olan kıdem 3 kategorili hale dönüştürülmüştür.

Öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puan ortalamalarının kıdeme göre tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. *Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Puanlarının Kıdeme Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları*

Kıdem (yıl)	N	$\bar{X}$	ss	F	P
≤ 11	45	4.2914	.48129	1.880	.155
12-26	132	4.1301	.55197		
≥ 27	39	4.2464	.50417		

Tablo 14 incelendiğinde öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının 11 yıldan az ve 27 yıldan fazla kıdeme sahip olanlar için tamamen uygun davranırlar yönünde olduğu, 12 - 26 yıl arasında olanların ise büyük oranda uygun davranırlar yönünde görüş bildirdikleri ancak bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($F = 0.548$; $p > 0.05$).

Öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının çalıştıkları okul türüne göre tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. *Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Puanlarının Çalıştıkları Okul Türüne Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları*

Okul Türü	N	$\bar{X}$	Ss	F	P
Anadolu liseleri	100	4.2011	.48988	.517	.597
Fen liseleri	30	4.1519	.57807		
Meslek liseleri	43	4.1034	.60599		

Tablo 15 incelendiğinde öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının görev yapmakta oldukları okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F = 0.517$; $p > 0.05$).

Örnekleme dâhil olan toplam katılımcı için sınıf mevcudu ortalaması 27, standart sapması 7 çıkmıştır. Ortalamanın bir standart sapma altında kalan 20 ve altı sınıf mevcutları düşük, bir standart sapma üstü 34 ve üstü yüksek ve diğerleri orta çok olacak şekilde sınıf mevcudu üç kategoriye ayrılmıştır. Sınıf mevcudu ile etik ilkelere uygun davranma toplam puan ortalaması arasında istatistiksel ilişki incelenmiştir.

Öğretmenlerin meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının sınıf mevcuduna göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. *Öğretmenlerin Meslektaşlarının Öğrenciler ile ilişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Puanlarının Sınıf Mevcuduna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları*

Sınıf Mevcudu	N	$\bar{X}$	ss	F	P
Düşük = ≤ 20	58	4.2069	.52579	2.073	.128
Orta = $> 20 - < 34$	137	4.1849	.52299		
Yüksek = ≥ 34	15	3.9074	.54339		

Tablo 16 incelendiğinde öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanları sınıf mevcudu arttıkça düşme eğiliminde olsa da sınıf mevcuduna göre gözlenen bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($F = 2.07$; $p > 0.05$).

Tek yönlü varyans analizleri için etki büyüklüğü eta-kare (η^2) ile hesaplanmıştır. Bu katsayı, ANOVA tablosundaki, gruplar arası varyansın, toplam varyansa bölünmesiyle bulunur. Eta karenin alacağı 0,01 değeri küçük, 0,06 değeri orta ve 0,14 değeri geniş etki büyüklüğü olarak yorumlanır (Salkind ve Green, 2005, s.157).

Öğretmenlerin meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının etik ilkeleri bilme durumuna göre t-testi sonuçları Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. *Öğretmenlerin Meslektaşlarının Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelerine Uygun Davranma Puanlarının Etik İlkeleri Bilme Durumuna Göre t-Testi Sonuçları*

Etik Bilme Durumu	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Tamamı ya da büyük çoğunluğu hakkında bilgin var	153	4.2578	.55125	91.193	2.141	.035*
Çok azı hakkında bilgin var ya da hiç bilgin yok	43	4.0956	.40159			

* Cohen d = 0,25

Tablo 17’deki bulgular incelendiğinde; tamamı ya da büyük çoğunluğu hakkında bilgin var diyen öğretmenlerin ($\bar{X} = 4.25$), çok azı hakkında bilgin var ya da hiç bilgin yok ($\bar{X} = 4.09$) diyen meslektaşlarına göre öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($t = 3.559$, $p = 0.000$). Bu analiz için hesaplanan etki büyüklüğü (Cohen d = 0,25) küçük etki olarak değerlendirilir. Tamamı ya da büyük çoğunluğu hakkında bilgin var diyen öğretmenler meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere tamamen uygun davrandıklarını düşünürlerken, çok az bilgisinin olduğunu ya da hiç bilgisinin olmadığını belirtenler büyük oranda uygun davrandıklarını düşünmektedirler ancak bu farklılık pratikte dikkate değer bir farklılık değildir, ancak öğretmenlerin etik ilkeler ile ilgili farkındalıklarının artırılmasına dikkat çekmesi bakımından önemli görülmektedir.

Öğretmenlerin meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının etik ilkelerin görünürlük durumuna göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18. *Öğretmenlerin Meslektaşlarının Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelerine Uygun Davranma Puanlarının Etik İlkelerin Görünürlük Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları*

Etik İlkelerin Görünürlük Durumu	N	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark olan gruplar
Okulda görünür bir yerde asılı	32	4.4201	.57040	7.620	.001	3<1
Okulun web sayfasında yer alıyor	32	4.2813	.52343			3<2
Okulun herhangi bir yerinde görünür değil	115	4.0488	.49795			

Tablo 18 incelendiğinde öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uygun davranma puanları etik ilkelerin görünürlük durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

göstermektedir ($F = 7.620$; $p \leq 0.05$). Okulun herhangi bir yerinde veya web sayfasında etik ilkelerin görünür olduğunu belirten öğretmenlerin, görünür olmadığını belirten öğretmenlere göre anlamlı bir şekilde öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde etik ilkelere daha uygun davrandıklarını düşündüklerini göstermektedir. Bu analiz için hesaplanan etki büyüklüğü eta-kare (η^2) 0,080 gruplar arasında orta büyüklükte bir etkinin varlığını göstermektedir. Dolayısıyla bu bulguların, etik ilkelere uygun davranışların yaygınlaştırılması bakımından etik ilkelerin görünürlüğünün sağlanmasının önemine dikkat çektiğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

4.3. Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları ile ilgili algıları cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir sorusuna yönelik elde edilen bulgular yer almaktadır.

Öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelerle Uygun Davranma Puanlarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	P
Kadın	534	3.7646	.76705	849	-1.53	.125
Erkek	317	3.8502	.81955			

Tablo 19’deki bulgular incelendiğinde; kadın ($\bar{X} = 3.76$) ve erkek ($\bar{X} = 3.85$) öğrencilerin, öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere büyük oranda uygun davranır yönünde görüş bildirdikleri ve görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($t = -1.53$, $p > 0.05$).

Öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının sınıf düzeyine göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Sınıf düzeyi	N	$\bar{X}$	ss	F	P
9. Sınıf	230	3.9012	.78798	2.36	.070
10. Sınıf	248	3.8044	.73733		
11. Sınıf	186	3.7291	.80733		
12. Sınıf	187	3.7240	.82265		

Tablo 20 incelendiğinde öğrencilerin, öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının tüm sınıf düzeyleri için büyük oranda uygun davranışlar yönünde olduğu ve sınıf düzeyine göre görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($F = 2.36$; $p > 0.05$).

Öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının öğrenim görmekte oldukları okul türüne göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Puanlarının Öğrenim Görmekte Oldukları Okul Türüne Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Okul Türü	N	$\bar{X}$	ss	F	P
Anadolu liseleri	477	3.7317	.81508	2.771	.063
Fen liseleri	283	3.8453	.73925		
Meslek liseleri	79	3.8980	.73264		

Tablo 21 incelendiğinde öğrencilerin, öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanları öğrenim gördükleri okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F = 2.77$; $p > 0.05$). Anadolu lisesi öğrencileri fen ve meslek liselerine devam etmekte olan akranlarına göre görece daha eleştirel bakıyor gibi görünseler de bu ayrışmanın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının sınıf mevcuduna göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Puanlarının Sınıf Mevcuduna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Sınıf Mevcudu	N	$\bar{X}$	ss	F	P
Düşük = ≤ 20	110	3.6854	.88539	1.863	.156
Orta = $> 20 - < 34$	593	3.7964	.78819		
Yüksek = ≥ 34	113	3.8894	.70204		

Tablo 22 incelendiğinde öğrencilere göre öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının sınıf mevcuduna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F = 1.863$; $p > 0.05$). Öğretmenlerden elde edilen bulguların aksine, sınıf mevcudu düştükçe öğrencilerin daha eleştirel düşündükleri ve bu farklılığın anlamlı olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının öğrencilerin etik bilme düzeyine göre t-Testi sonuçları Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23. *Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Puanlarının Öğrencilerin Etik İlkeleri Bilme Durumuna Göre t-Testi Sonuçları*

Etik bilme düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	P
Tamamı ya da büyük çoğunluğu hakkında bilgim var	299	3.9158	.82367	677	3.559	.000*
Çok azı hakkında bilgim var ya da hiç bilgim yok	380	3.6966	.77490			

* Cohen d = 0,14

Tablo 23'teki bulgular incelendiğinde; tamamı ya da büyük çoğunluğu hakkında bilgim var diyen öğrencilerin ($\bar{X} = 3.91$), çok azı hakkında bilgim var ya da hiç bilgim yok ($\bar{X} = 3.69$) diyen akranlarına göre öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($t = 3.559$, $p = 0.000$). Bu analiz için hesaplanan etki büyüklüğü küçüktür (Cohen d = 0,14). Öğretmenlerin görüşlerine paralel bir şekilde, tamamı ya da büyük çoğunluğu hakkında bilgim var diyen öğrenciler çok az bilgisinin olduğunu ya da hiç bilgisinin olmadığını belirten akranlarına göre öğretmenlerinin etik ilkelere uygun davranmaları konusunda daha olumlu düşünseler de bu farklılık pratikte dikkate değer bir farklılık değildir, ancak öğrencilerin etik ilkeler ile ilgili farkındalıklarının attırılmasına dikkat çekmesi bakımından önemli görülmektedir.

Öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarının etik ilkelerin görünürlük durumuna göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24. Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Puanlarının Etik İlkelerin Görünürlük Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Etik İlkelerin Görünürlük Durumu	N	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark olan gruplar
Okulda görünür bir yerde asılı	215	4.0432	.67809	33.372	.000	3<1
Okulun web sayfasında yer alıyor	189	3.9086	.71637			3<2
Okulun herhangi bir yerinde görünür değil	329	3.5299	.83230			

Tablo 24 incelendiğinde öğrencilerin, öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uygun davranma puanları etik ilkelerin görünürlük durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F = 33.372$; $p \leq 0.05$). Öğretmenlere paralel bir şekilde; okulun herhangi bir yerinde ($\bar{X} = 4.04$) veya web sayfasında ($\bar{X} = 3.91$) etik ilkelerin görünür olduğunu belirten öğrencilerin, görünür olmadığını belirten öğrencilere ($\bar{X} = 3.53$) göre anlamlı bir şekilde öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde etik ilkelere daha uygun davrandıklarını düşündüklerini göstermektedir. Bu analiz için hesaplanan etki büyüklüğü eta-kare (η^2) 0,084 gruplar arasında orta büyüklükte bir etkinin varlığını göstermektedir. Söz konusu bulgular da etik ilkelerin görünürlüğünün sağlanmasına yönelik öğretmenlerden elde edilen bulguları teyit etmektedir.

4.4. Dördüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Bu bölümde öğretmen ve öğrencilerin, öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları ile ilgili algıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır araştırma sorusuna yönelik olarak elde edilen bulgular yer almaktadır.

Öğretmenler ile öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanlarına yönelik t-testi sonuçları Tablo 25'te sunulmuştur.

Tablo 25. Öğretmenler ile Öğrencilerin Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkelere Uygun Davranma Puanlarına Yönelik t-testi Sonuçları

Katılımcı	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	P
Öğretmen	216	4.1847	.53186	483.100	8.598	.000
Öğrenci	851	3.7964	.78762			

Tablo 25'teki bulgular incelendiğinde; öğretmenlerin ($\bar{X} = 4.18$) ve öğrencilerin ($\bar{X} = 3.80$) öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde mesleki etik ilkelere uygun davranma puanları arasında anlamlı bir fark olduğu ($t = 8.598, p = 0.000$), öğrencilerin konuya daha eleştirel yaklaştıkları görülmektedir. Her iki grup öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere büyük oranda uygun davrandıklarını belirtmeler de ortalamalar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır.

Etki büyüklüğünü hesaplamanın yollarından biri t değerini kullanmaktır (Salkind ve Green, 2005, s.169). t değeri ile hesaplanan etki büyüklüğünde kullanılan formül aşağıdaki gibidir.

$$d = t \times \sqrt{\frac{N_1 + N_2}{N_1 \times N_2}}$$

Öğretmenler ile öğrencilerin öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uygun davranma puanlarına yönelik t-testi sonuçları için hesaplanan d etki büyüklüğü 0.655 çıkmıştır. Etki büyüklüğü işaretinden bağımsız bir şekilde değerlendirilir ve her değeri alabilir. d'nin sırasıyla 0.2, 0.5 ve 0.8 üzeri değerleri küçük, orta ve büyük etki olarak değerlendirilir (Salkind ve Green, 2005, s.169). Bu analiz için hesaplanan etki büyüklüğü ($d=0.655$) orta büyüklüktedir. Dolayısıyla farklılığın orta düzeyde dikkate değer bir farklılık olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu bölümde araştırma sorularına yönelik elde edilen bulgular kendi içinde ve alanyazında yer alan çalışmalar ile tartışılmış, varılan sonuçlar ve konuya ilişkin öneriler sunulmuştur.

Çalışmaya katılan ortaöğretim öğretmen ve öğrencilerine göre öğretmenler MEB tarafından belirlenmiş olan öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere büyük oranda uygun davranmaktadırlar. Her iki gruba göre öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere tamamen uyulduğu yönünde genel bir algının olmadığı dikkat çekmektedir. Konunun hassasiyeti bakımından öğretmenlerin söz konusu etik ilkelere tamamen uygun davranmamalarının nedenlerinin ivedilikle araştırılmaya muhtaç olduğu görülmüştür.

Öğretim elemanlarının etik ilkelere uygun davranma düzeyi üzerine yaptıkları çalışmada Başaran ve diğerleri (2017) de; bu bulguyu destekler nitelikte, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin, öğretim elemanlarının eğitim öğretim sorumluluklarını ve öğrencilere karşı sorumlulukları ile ilgili etik ilkelere orta düzeyde uygun davrandıklarını düşündüklerini, öğretim elemanlarının etik ilkelere tamamen uygun davrandıkları yönünde algılara sahip olmamalarının öğretim elemanlarının etik ilkelerin farkında olmamaları ya da onları benimseyip davranışa dönüştürememiş olmaları ile ilgili olabileceğini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları ile ilgili algıları cinsiyetlerine, kıdemlerine, okul türüne, ortalama sınıf mevcuduna ve etik ilkelerin bilinme ve görünürlük durumuna göre incelendiğinde kadın ve erkek öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma puanları arasında

anlamalı bir fark olmadığı, her iki grubun da öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere büyük oranda uygun davrandıklarını düşündükleri görülmektedir. Benzer bir durum öğretim elemanları için de geçerlidir (Başaran ve diğerleri, 2017).

Öğretmenlerin etik ilkelere uygun davranmaları konulu alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde, bazı çalışmalar öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini, bazıları da göstermediğini ortaya koymuştur. Yıldız (2016) araştırmasında kullanılan öğretmen etik davranışlar ölçeğinin, görev ve ahlaki düşünce alt boyutlarında kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı farklılık olduğunu ancak, erdemlilik, insani duyarlılık ve mesleki yükümlülük alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Çelebi ve Akbağ (2012) öğretmenlerin etik davranışlarını tespit etmek ve bu davranışların bazı değişkenler bakımından farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla, İstanbul Üsküdar ilçesindeki 231 genel lise öğretmeninden verileri elde ettikleri çalışmada, öğretmenlerin etik davranışlarının cinsiyete göre farklılık göstermediğini, sadece “ahlaki düşünce” boyutunda kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha olumlu algılara sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Benzer şekilde, Eldaş-Çokan (2006) ve Manolova (2011), cinsiyete bağlı olarak öğretmenlerin meslek etiği algılarının farklılaşmadığını ifade etmişlerdir. Ancak, Çelebi ve Akbağ (2012) ile Yılmaz ve Altinkurt (2009) çalışmalarında, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre mesleki etik davranışlara daha duyarlı olduklarına dair farklı bulgular elde etmişlerdir. Elde edilen bulgular; kadın orta öğretim öğretmenleri meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere büyük oranda uygun davrandıkları, erkek öğretmenler ise tamamen uygun davrandıkları yönünde algılara sahip olsalar da öğretmenlerin cinsiyete göre algıları arasındaki bu farklılığın anlamlı olmadığını göstermiştir. Bu bulgular bizi, ortaöğretim öğretmenlerinin meslektaşlarının öğrencileri ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarına ilişkin algılarının olumlu olduğu ve bu algılarının anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna götürmektedir.

Ortaöğretim öğretmenlerinin meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarına yönelik algıları mesleki kıdemlerine göre incelendiğinde de yine anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. İlgili alanyazın incelendiğinde ise, bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte, Özbek'in (2003) beden eğitimi öğretmenleri ile yaptığı araştırmaya göre, öğretmenlerin sorumluluk, profesyonellik, dürüstlük ve saygı boyutlarındaki mesleki etik ilkelere uygun davranma düzeyleri, kıdemlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını ortaya

koymuştur. Ancak, bu çalışmanın bulgularından farklı bir şekilde; Ergin'in (2014) sınıf öğretmenleri ile yaptığı çalışmada, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkiler boyutunda algılarının kıdemlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği, 21 yıl ve üstü kıdeme sahip sınıf öğretmenlerinin kazandıkları deneyim sonucunda etik değerleri daha çok önemsedikleri görülmüştür.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin meslek hayatının başında ve sonunda olanlar öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde mesleki etik ilkelere tamamen uygun davrandıklarını, 12 -26 yıl arası kıdeme sahip olanların ise büyük oranda uygun davrandıkları yönünde algılara sahip olsalar da bu farklılık anlamlı değildir. Çalışmanın bulguları ve yapılan tartışmalar ışığında çalışmaya katılan ortaöğretim öğretmenlerinin, kıdemlerine göre farklılık göstermeksizin, öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere tamamen veya büyük oranda uygun davrandıkları yönünde olumlu algılara sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu, ortaöğretim öğretmenlerinin meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarına yönelik algılarının görev yapmakta oldukları okul türüne göre farklılık göstermediği, görev yapmakta oldukları okul türünden bağımsız bir şekilde öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere tamamen uygun davrandıklarını düşünmeleridir.

Öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarının sınıf mevcuduna göre bakıldığında; uygun davranma puanları sınıf mevcudu arttıkça düşme eğiliminde olsa da sınıf mevcuduna göre gözlenen bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür.

Öğretmenlerin meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarının etik ilkeleri bilme durumuna göre algıları incelendiğinde; tamamı ya da büyük çoğunluğu hakkında bilgim var diyen öğretmenler meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere tamamen uygun davrandıklarını düşünürlerken, çok az bilgisinin olduğunu ya da hiç bilgisinin olmadığını belirtenler büyük oranda uygun davrandıklarını düşündükleri görülmüştür ancak bu farklılık pratikte dikkate değer bir farklılık değildir. Elde edilen bu bulgular öğretmenlerin etik ilkeler ile ilgili farkındalıklarının artırılmasına dikkat çekmesi bakımından önemlidir.

Öğretmenlerin meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarının etik ilkelerin görünürlük durumuna göre bakıldığında ise; okulun

herhangi bir yerinde veya web sayfasında etik ilkelerin görünür olduğunu belirten öğretmenlerin, görünür olmadığını belirten öğretmenlere göre anlamlı bir şekilde öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde etik ilkelere daha uygun davrandıklarını düşündükleri görülmüştür. Bu açıdan bu bulguların, etik ilkelere uygun davranışların yaygınlaştırılması bakımından etik ilkelerin görünürlüğünün sağlanmasının önemine dikkat çektiğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

Çalışmanın ikinci çalışma grubunu oluşturan ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde mesleki etik ilkelere uygun davranma durumlarına yönelik algıları incelendiğinde; öğretmenlerinin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere büyük oranda uygun davrandıklarını düşündükleri ve algılarının cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri sınıf düzeyine, okul türüne, ortalama sınıf mevcuduna ve etik ilkelerin bilinme ve görünürlük durumuna göre de farklılık göstermediği görülmüştür.

Öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde mesleki etik ilkelere uygun davranma durumları ile ilgili alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde; Aydoğan'ın (2011) "Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkelerine Uyma Düzeylerinin Öğrenciler Tarafından Algılanması" adlı çalışmasında; öğrencilerin cinsiyetlerine göre öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde mesleki etik ilkelere uyma durumlarına yönelik algıları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı, doğru öğrenci davranışlarının ödüllendirilmesi bakımından kız öğrencilerin daha eleştirel yaklaştığı, öğrencilere ırksal, siyasal ve dinsel açıdan ayrıcalıklı davranma açısından ise erkek öğrencilerin daha eleştirel bir bakış açısına sahip olduğu ancak genel anlamda öğrencilerin bu çalışmanın bulgularına paralel şekilde öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde mesleki etik ilkelere uyma durumlarına yönelik maddelere çok katılıyorum yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür. Yeşilyurt ve Kılıç'ın (2014) ortaokul öğrencilerinin algılarına göre öğretmenlerin etik değerlere uyma düzeylerini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmada ortaya konulan; erkek öğrencilere göre kız öğrencilerin daha olumlu algılara sahip olsalar da, cinsiyete göre öğrencilerin öğretmenlerin etik değerlere uyma düzeylerine ilişkin algıları arasında anlamlı bir fark olmadığına ve yine bu algılarının akademik başarılarına göre de farklılık göstermediğine yönelik bulguları bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Destekler nitelikte; Örenel (2005) ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenlerinin mesleki etik ilkelere uygun davranışlarını belirlemeye yönelik gerçekleştirdiği araştırmasında, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uygun davranışlarını değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki saptamıştır.

Bununla birlikte, bu çalışmanın bulgusuna paralel olarak öğrencilerin öğretmenlerinin çoğunun mesleki etik ilkelere uygun davrandığını düşündüklerini ifade etmiştir. Ağra (2012) da ilkokul ve ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrenciler, bulundukları öğretim kademesine göre öğretmenlerinin mesleki etik ilkelere uygun davranışlarını değerlendirirken anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna varmışlardır. Bu bulgular, bu çalışmanın bulguları ile birlikte ele alındığında sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmamasından dolayı benzerlik göstermemektedir. Ağra (2012) da öğrencilerin görüşleri arasında cinsiyetlerine göre ise anlamlı farklılıklar olmadığını ifade etmiştir. Gündüz ve Coşkun'un (2012) öğrenci görüşlerine göre, öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmada; cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uygun davranma durumları açısından daha olumlu bir algıya sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Ayrıca Uğurlu'nun (2008) lise son sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin etik davranışlarına ilişkin algılarını cinsiyet, okul türü ve başarı puanı değişkenlerine göre incelemeyi amaçlayan ve çalışma gurubunu Sivas ilinde bulunan devlet ve özel olmak üzere farklı ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan toplam 560 lise son sınıf öğrencisinin oluşturduğu “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Etik Davranışlarına İlişkin Algıları” başlıklı çalışmada; 12. sınıf öğrencileri öğretmenlerinin etik davranışlarına ilişkin algılarında, öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkileri ile ilgili yargılarda öğretmenlerini daha olumsuz algıladıkları ancak öğretmenlerinin mesleklerine ilişkin davranışlarında ise öğretmenlerini daha olumlu algıladıkları sonucuna varmıştır. Araştırmada cinsiyete göre yapılan değerlendirmede kız öğrencilerin öğretmenlerinin etik davranışlarına ilişkin algılarında, erkek öğrencilere göre daha olumlu algılara sahip oldukları görülmüş olup; bu çalışmada ise bu durum kız ve erkek öğrenciler açısından her iki grubun öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere büyük oranda uygun davrandıklarına yönelik görüşleri ile ayrılmaktadır. Bu çalışmada okul türü değişkenine göre bakıldığında; genel lise ve meslek lisesi öğrencilerine göre özel lise öğrencilerinin öğretmenlerin etik davranışlarına ilişkin algılarında daha olumsuz değerlendirmelerde bulundukları ortaya konulmuştur.

Yine bu çalışmadaki elde edilen bulguları destekler nitelikteki Yeşilyurt ve Kılıç'ın (2014) ortaokul öğrencilerinin algılarına göre öğretmenlerin etik değerlere uyma düzeylerini değerlendirmek amacıyla İç Anadolu bölgesinden seçtikleri bir ilin merkez üç farklı ilçesinden tesadüfi örnekleme yoluyla belirledikleri 418 ortaokul öğrencisinden

Gündüz ve Coşkun (2012) tarafından geliştirilen mesleki yeterlilik ve mesleki sorumluluk şeklindeki iki faktör ve 30 maddeden oluşan, “Öğrenci Algısına Göre Öğretmen Etik Değerler Ölçeği” ile verileri elde ettikleri çalışmada; ortaokul öğrencilerinin öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin algılarının beşli likert tipi ölçeğine göre iyi düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Diğer çalışmalarda öğretmenlerin etik ilkelere uygun davranma durumlarına ilişkin algılarda genel anlamda cinsiyete göre farklılık görülmemesi, bu çalışmanın öğretmenlerin etik ilkelere uygun davranma durumlarına yönelik kadın ve erkek öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin de farklılık göstermemesi bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca, kıdem yönünden de bakıldığında öğretmenlerin etik davranışlarının kıdemlerinden de etkilenmediği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları sınıf mevcuduna göre incelendiğinde; elde edilen verilerin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği; beklenenin aksine, sınıf mevcudu düştükçe öğrencilerin daha eleştirel düşündükleri görülmekle birlikte bu farklılığın anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır. Alanyazında sınıf mevcudu arttıkça sınıf yönetimi sorunlarının arttığı, sınıf yönetiminin zorlaştığı yönünde araştırma bulguları (Güçlü, 2002; Yaman, 2006; Erol, 2006) olsa da çalışmanın öğretmenlerden elde edilen bulgular bu çalışmaları doğrularken öğrencilerden elde edilen bulgular doğrulamamıştır. Bu bulgular, öğrencilerin sınıf mevcudu arttıkça öğretmenlerin öğrencileri ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma düzeylerinin arttığını düşünmelerinin nedenlerine yönelik derinlemesine çalışmaların yapılmasına işaret etmesi bakımından değerli görülmektedir.

Öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarının öğrencilerin etik bilme düzeyine göre bakıldığında; öğretmenlerin görüşlerine paralel bir şekilde, tamamı ya da büyük çoğunluğu hakkında bilgim var diyen öğrencilerin, çok az bilgisinin olduğunu ya da hiç bilgisinin olmadığını belirten akranlarına göre öğretmenlerinin etik ilkelere uygun davranmaları konusunda daha olumlu düşündükleri ancak bu farklılığın pratikte dikkate değer bir farklılık olmadığı, bunun yanı sıra öğrencilerin etik ilkeler ile ilgili farkındalıklarının attırılmasına dikkat çekmesi bakımından önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarının etik ilkelerin görünürlük durumuna göre incelendiğinde de öğretmenlerle paralel bir şekilde; okulun herhangi bir yerinde veya web sayfasında etik ilkelerin görünür

olduğunu belirten öğrencilerin, görünür olmadığını belirten öğrencilere göre anlamlı bir şekilde öğretmenlerin öğrencilerle ilişkilerde etik ilkelere daha uygun davrandıklarını düşündükleri görülmüş; elde edilen bu bulgular, etik ilkelerin görünürlüğünün sağlanmasına yönelik öğretmenlerden elde edilen bulguları teyit etmektedir.

Öğretmenler ile öğrencilerin, öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarına yönelik algıları birlikte incelendiğinde ise, öğretmenlerin ve öğrencilerin öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere büyük oranda uygun davrandıkları yönünde algılara sahip oldukları görülmüştür. Ancak öğretmenler, meslektaşlarının öğrenciler ile ilişkilerinde etik ilkelere uygun davranma durumları hakkında daha iyimser düşünürlerken öğrencilerin anlamlı bir şekilde daha eleştirel düşündükleri dolayısıyla hizmeti sunan ve hizmetten yararlanan iki kesimin bu konuda ayrıştığı görülmüştür. İlgili alanyazın incelendiğinde, araştırmanın bulgularına paralel olarak Yıldız (2016) çalışmasında, öğretmenlerin mesleğin etik ilkelerine uygun davrandıklarını ifade ettiklerini belirtmiştir. Gündüz ve Coşkun'un (2012) öğrenci görüşlerine göre, öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmada; öğrenciler öğretmenlerinin mesleki etik ilkelere genel olarak "çok" seviyesinde uyduklarını belirtmişlerdir. Pelit ve Göçer'in (2005) ticaret ve turizm meslek dersi öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, bu çalışmanın bulgularına paralel bir şekilde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışları onaylamadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma bulgularından farklı bir şekilde, Eldaş-Çokan (2006), öğretmenlerin kendi davranışlarını etik sınırlar içinde değerlendirmelerine rağmen, öğrencilerin ve okul yöneticilerinin öğretmenlerin etik davranışları daha az sergilediklerini düşündüklerini, kendileri ile ilgili böylesi bir konuda daha olumlu bir tavır sergilediklerini belirtmişlerdir. Alanyazında öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uygun davranma konusunda olumlu algılara sahip olsalar da öğrencileri ve birlikte çalıştıkları okul yöneticilerinin onlar kadar olumlu algılara sahip olmadıkları görülmektedir. Bu çalışmanın da öğretmenlerin daha olumlu algılara sahipken, öğrencilerin öğretmenler kadar olumlu olmayan, daha eleştirel algılara sahip olduklarına yönelik bulguları ile alan yazındaki bu tabloyu doğruladığı söylenebilir.

5.2. Sonuç

Ortaöğretim öğretmenlerinin MEB (2015) tarafından eğitimciler için belirlenmiş olan mesleki etik ilkelerden öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumlarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada; çalışmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin; öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere büyük oranda uygun davrandıklarını düşündükleri, ancak öğrencilerin daha eleştirel algılara sahip oldukları, öğretmen ve öğrenciler arasındaki bu farklılığın istatistiksel olarak da anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumları ile ilgili algıları cinsiyetlerine, kıdemlerine, okul türüne, ortalama sınıf mevcuduna ve etik ilkelerin bilinme ve görünürlük durumuna göre farklılık göstermezken, öğrencilerin algıları da cinsiyete, sınıf düzeyine, okul türüne, ortalama sınıf mevcuduna ve etik ilkelerin bilinme ve görünürlük durumuna göre farklılık göstermemiştir. Ek olarak, öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkeler ölçeklerinin geçerlik ve güvenirlik analizi sonuçları, MEB tarafından belirlenmiş olan öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkeler arasında işlevsel olmayan herhangi bir maddenin olmadığını göstermiştir.

5.3. Öneriler

Bu bölümde, çalışmada elde edilen sonuçlar dikkate alınarak geliştirilen öneriler; uygulamaya ve araştırmacılara yönelik öneriler olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur.

5.3.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Bu çalışmanın bulgularına dayalı olarak uygulamaya yönelik geliştirilmiş olan öneriler şunlardır:

1. Etik ilkelerin bilinmesini arttırıcı politikalar geliştirilebilir.
2. Öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uygun davranma düzeylerini arttırıcı, bu anlamda uygulamayı izleyici eğitim politikaları geliştirilebilir.
3. Öğretmenlerin etik ilkelere uygun davranma durumlarını geliştirmek amacıyla hizmet içi eğitimler yoluyla gerekli iyileştirmeler yapılabilir.

5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Bu çalışma MEB (2015) tarafından belirlenmiş olan eğitim öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkelerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkeler boyutu ile sınırlı tutulmuş olup, diğer boyutları odağına alan çalışmalar yapılabilir.
2. Bu çalışma nicel yöntem ve veriler ile sınırlı olup, gözlem, görüşme gibi nitel yöntemlerle nitel veriler elde edilerek konu daha derinlemesine incelenebilir. Bu anlamda öğrencilerin daha eleştirilen düşüncelerinin nedenleri öncelikle araştırılabilir.
3. Bu çalışmada, çalışma grubu Muğla ilindeki orta öğretim öğretmen ve öğrencileri ile sınırlı olup, diğer illerden veya başka ülkelerden farklı çalışma grupları ile ulusal ve/veya uluslararası düzeyde çalışmalar yapılabilir.
4. Veliler, eğitim yöneticileri gibi diğer eğitim paydaşlarının da görüşlerinin alındığı çalışmalar yürütülebilir.
5. Toplanacak verilerin güvenilirliği açısından bundan sonra yapılacak araştırmalarda kullanılacak veri toplama araçlarına “kontrol maddesi”nin konulması önerilebilir.
6. Anadolu liselerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin öğretmenlerinin öğrencileri ile ilişkilerinde etik ilkelere uygun davranma açısından görece daha eleştirel bakmaları araştırma konusu yapılabilir.
7. Meslek ve fen lisesi öğrencilerinin öğretmenlerine öğrencileri ile ilişkilerinde etik ilkelere uygun davranma algılarının görece daha olumlu olmasının nedenleri araştırma konusu yapılabilir.
8. Temel eğitim düzeyindeki öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uygun davranma durumlarına yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağra, M. (2012). *Öğretmenlerin mesleki etik ilkeleri kapsamındaki davranışlarının ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin algılarıyla değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altınkurt, Y. & Yılmaz, K. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(22) 113-128. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181337>
- Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1984). The effect of sampling error on convergence, improper solutions and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis. *Psychometrika*, 49(2), 155-173. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/BF02294170>
- Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve öğretimde etik*. Pegem Akademi
- Aydın, İ. (2012). *Yönetişel, mesleki ve örgütsel etik*. Pegem Akademi
- Aydın, İ., Demirkasımoğlu, N., & Alkın, S. (2012). Academic ethics in Turkish universities: Perceptions of academicians from engineering, medicine and education colleges. *Eurasian Journal of Educational Research*, 49, 41-60. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1059905.pdf>
- Aydoğan, İ. (2011) Öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin öğrenciler tarafından algılanması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 87-96. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/715817>
- Başaran, S. T., Ekinci, N., & Arıkan, S. (2017) Öğretim elemanlarının etik ilkelere uygun davranma düzeyi üzerine bir araştırma, *Yükseköğretim Dergisi*, 7(3), 197-208. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yuksekogretim/issue/41134/497220>
- Brown, T. A. (2015). Confirmatory factor analysis for applied research (2. bs.). The Guilford Press.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (1. bs.). Pegem Akademi.

- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (28. Baskı). Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2021) *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi
- Can, A. (2014). SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi. Pegem Akademi
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Crocker, L. & Algina, J. 1986: *Introduction to classical and modern test theory*. Holt, Rinehart and Winston.
- Çelebi, N., & Akbağ, M. (2012). Genel liselerde çalışan öğretmenlerin etik davranışlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 425-441.
- Çıngı, H. (1994). *Örnekleme kuramı*, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Basımevi.
- Demir, Ö. & Acar, M. (1992). *Sosyal bilimler sözlüğü*, Vadi Yayınları.
- DeVellis, F., R. (2003). *Scale development: theory and applications*. CA: Sage Publications.
- Eldaş-Çokan, S. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin öğretim etiğine yönelik algılarının sınıf içerisinde karşılaştıkları sorunlu davranışları gidermeye yönelik kullandıkları stratejilere yansımaları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Erdem, A. R. (2012). Bilim insanı yetiştirmede etik eğitimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 25–32. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1711478>
- Ergin, Y. (2014). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algılamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi.
- Erol, Z. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gözütok, F. D. (1999). Öğretmen adaylarının etik davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1), 83–99.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aubfd/issue/39589/468163>
- Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S., & Soysal, Ü. H. (2003). *Felsefe sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Güçlü, M (2002). İlköğretimde kalabalık sınıflar sorunu ve çözüm önerileri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 0(9), 52 - 58.
- Gündüz, Y. & Coşkun, Z. S. (2012). Öğrenci algısına göre öğretmen etik değerler ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 111-131.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59493/855096>
- Hambleton R. K. (2000) Item response theory modeling in instrument development and data analysis. *Med Care* 2000; 38: II-60–II65.
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
<https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Huang, J. L., Curran, P. G., Keeney, J., Poposki, E. M., & DeShon, R. P. (2012). Detecting and deterring insufficient effort responding to surveys. *Journal of Business and Psychology*, 27, 99-114.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10869-011-9231-8>
- İlğan, A. (2020) *Eğitimde ahlak ve etik*. Pegem Akademi
- Karasar, N. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Akademi.
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu, (2023, Şubat 26). 2005 – 2020 yıllarına ait kamu görevlileri etik kuruluna yapılan başvuruların istatistiki bilgileri,
<https://www.etik.gov.tr/raporlar/istatistiki-veriler/>
- Kass, R. A., & Tinsley, H. E. A. Factor analysis. *Journal of Leisure Research* , 1979,1, 120-138.

- Kılıç, A. F. (2022). Açıklayıcı faktör analizinde boyut sayısına karar verme: Yöntemlere kısa bir bakış. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 305-318.
- Kıroğlu, K. & Elma, C. (2009). *Eğitim bilimine giriş*. Pegem Akademi
- Kim, J. O., & Mueller, C. W. (1978). Introduction to factor analysis: What it is and how to do it (13). Sage.
- Kline, R. B. (2016). Principle and practice of structural equation modelling (4th Ed.). The Guilford Press
- Kuçuradi, İ. (2003). Etik ve etikler. *Türkiye Mühendislik Haberleri*, 423, 7-9.
<https://ww4.ticaret.edu.tr/icm/wp-content/uploads/sites/121/2020/03/Etik-ve-Etikler.pdf>
- Kurtulan, I. (2007). *Özel eğitim öğretmenlerinin meslekî etik değerleri açısından kendilerini değerlendirmeleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Kuther, T. L. (2003). A profile of the ethical professor: Student Views. *College Teaching*, 51(4), 153–160. <http://dx.doi.org/10.1080/87567550309596431>
- Manolova, O. (2011). *Mesleki etik ilkelere ilişkin Türkiye ve Moldova'daki ilköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.
- MEB, (2008). *Öğretmen yeterlikleri*, Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB, İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü. (2015) *Eğitimciler için mesleki etik ilkeler 2015/21*.
http://personel.meb.gov.tr/genelge_gorus_yonerge/ET%C4%B0K%20GENELGE.pdf
- MEB, Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (2017) *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*.
https://oygm.meb.gov.tr/dosyalar/StPrg/Ogretmenlik_Meslegi_Genel_Yeterlikleri.pdf
- Morgan, G. A., Leech, N. L., Gloeckner, G. W., & Barrett, K. C. (2004). SPSS for introductory statistics: Use and interpretation (2nd Edition). Psychology Press.

- Nunnally, J. C. (1978). Psychometric theory. McGraw-Hill Companies.
- Özabacı, N., & Acat, B. (2005). Öğretmen adaylarının kendi özellikleri ile ideal öğretmen özelliklerine dönük algılarının karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42(42), 211-236.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/108373>
- ÖMK, (2022). Öğretmenlik meslek kanunu, Resmî Gazete.
- Örenel, S. (2005). Öğretmenlerin mesleki etik ilkeleri kapsamındaki davranışlarının ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin algılarıyla değerlendirilmesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Özbek, O. (2003). *Beden eğitimi öğretmenlerinin meslekî etik ilkeleri ve bu ilkelere uyma düzeyleri*. [Yayımlanmamış doktora tezi] Ankara Üniversitesi.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi-1*. Kaan Kitabevi.
- Pelit, E. & Güçer, E. (2005). Ticaret ve turizm meslek dersi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algılamaları. II. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu içinde, (s. 71-85). Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
<http://www.etiksempozyumu.sakarya.edu.tr/etik/1.2/Pelit.pdf>
- Pelit, E. & Güçer, E. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ve öğretmenleri etik dışı davranışa yöneltten faktörlere ilişkin algılamaları. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi* (2), 95-119.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/gaziticaretturizm/issue/49900/639594>
- Reckase, M. D. (1979). Unifactor latent trait models applied to multifactor tests: Results and implications. *Journal of Educational Statistics*, 4(3), 207.
<https://doi.org/10.2307/1164671>
- Resmî Gazete (1982, Kasım, 30). *Öğretmen andı*.
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17758.pdf>
- Resmî Gazete (2004, Nisan, 13). *Kamu görevlileri etik davranış ilkeleri ile başvuru usul ve esasları hakkında yönetmelik*.

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.8044&MevzuatIliski=0&s>

Resmî Gazete (2004, Mayıs, 25). *Kamu görevlileri etik kurulu kurulması ve bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun*

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5176&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5/>

Resmî Gazete (2005, Nisan, 13). *Kamu görevlileri etik sözleşmesi. No:25785.*

<https://www.etik.gov.tr/mevzuat/etik-mevzuati/>

Revelle, W. (2016). How to: Use the psych package for factor analysis and data reduction. Evanston, IL: Northwestern University, Department of Psychology

Sakin, A. (2007). *Okul öncesi öğretmenlerin mesleki etik davranışlar hakkındaki görüşleri ile ahlaki yargı düzeyleri ve öğretmenlik tutumlarının incelenmesi.* (Tez No. 210313) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Salkind, N. J., & Green, S. B. (2005). *Using SPSS for Windows and Macintosh: Analyzing and understanding data.* Pearson Prentice Hall.

Schmitt, N., & Stults, D. M. (1985). Factors defined by negatively keyed items: the result of careless respondents? *Applied Psychological Measurement*, 9, 367–373. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/014662168500900405>

Şakar, M. C. (2010). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin etik görüşlerinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Şentürk, C. (2009). “Öğretmenlik mesleğinde etik”, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 10(111): 25-31.

TDK, (2023). *Genel açıklamalı sözlük*, TDK Yayınları.

Tepe, H. (2000). *Etik ve meslek etikleri.* Türkiye Felsefe Kurumu.

Toprakçı E., Bozpolat E. & Buldur S. (2010). “Öğretmen davranışlarının kamu meslek etiği ilkelerine uygunluğu”. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1 (2):35-50. <https://www.e-ijer.com/tr/pub/issue/8012/105221>

- Türk Eğitim Derneği [TED]. (2009). *Öğretmen Yeterlikleri*. https://www.ted.org.tr/wp-content/uploads/2019/04/Ogretmen_Yeterlik_Kitap.pdf
- Uğurlu, C. T. (2008). Lise son sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin etik davranışlarına ilişkin algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), 367–378. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/49100/626550>
- Worthington, R. L., & Whittaker, T. A. (2006). Scale development research: A content analysis and recommendations for best practices. *The counseling psychologist*, 34(6), 806-838.
- Wheaton, B. (1987). Assessment of fit in overidentified models with latent variables. *Sociological Methods ve Research*, 16(1), 118-154. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0049124187016001005>
- Woods, C. M. (2006). Careless Responding to Reverse-Worded Items: Implications for Confirmatory Factor Analysis. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 28(3), 189–194. <https://doi.org/10.1007/s10862-005-9004-7>
- Yükseköğretim Kurulu. (2018). *Yeni öğretmen yetiştirme lisans programları*. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari>
- Yaman, E., Mermer, E. Ç., & Mutlugil, S. (2009). “İlköğretim okulu öğrencilerinin etik davranışlara ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (17), 93-108. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/116320/ilkogretim-okulu-ogrencilerinin-etik-davranislara-iliskin-gorusleri-nitel-bir-arastirma>
- Yaman, E. (2006). Eğitim sistemindeki sorunlardan bir boyut: büyük sınıflar ve sınıf yönetimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 261-274.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85.
- Yeşilyurt, E., & Kılıç, M. E. (2014). Ortaokul öğrencilerinin algılarına göre öğretmenlerin etik değerlere uyma Düzeylerinin değerlendirilmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, (60), 471–486. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2567797>

Yıldız, E. (2016). *Öğretmenlerin meslek etik ilkelerine uygun davranma algılarının işe yabancılaşıma - yaşam doyumu ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ahi Evran Üniversitesi.

EKLER

Ek 1. Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Durumlarının İncelenmesi Araştırması (Öğretmen Anketi)

Değerli Öğretmenimiz,

Öğretmenlerin farklı alanlardaki *sorumluluklarına* ve *eğitim öğretim ile ilgili* görevlerine yönelik olarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenmiş olan etik ilkelere uygun davranma durumlarını ortaya koymak amacıyla yapılmakta olan bir yüksek lisans tezi kapsamında, öğretmenler olarak sizlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Kişisel bilgiler ve öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumu olmak üzere iki bölümden oluşmakta olan bu veri toplama aracında bulunan maddeleri içtenlikle cevaplamanız beklenmektedir. Elde edilen veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak olup, isim belirtmenize gerek yoktur. Demografik bilgilerinizin gizliliği sağlanacaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olup, istediğiniz aşamada çalışmadan geri çekilebilirsiniz. Zaman ayırarak araştırmaya sağladığınız katkı ve gösterdiğiniz duyarlılık için teşekkür ederiz.

Hasan ARSLAN

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Programı Öğrencisi)

Katılımcı onamı (lütfen ilgili maddeleri işaretleyiniz):

() Yukarıdaki açıklamaları okudum, bilgilendim.

() Çalışmaya gönüllü olarak katıldığımı beyan ederim.

I. DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
2. Branşınız (lütfen atamaya esas branşınızı yazınız):
3. Mesleki kıdeminiz:yıl
4. Okulunuzdaki Ortalama Sınıf Mevcudu:
5. Okul Türünüz:

() 1. Anadolu Lisesi	() 6. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
() 2. Anadolu İmam Hatip Lisesi	() 7. Güzel Sanatlar Lisesi
() 3. Fen Lisesi	() 8. Diğer (lütfen
() 4. Spor Lisesi	belirtiniz):.....
() 5. Sosyal Bilimler Lisesi	
6. MEB tarafından öğretim hizmeti verenler için belirlenmiş olan etik ilkeleri bilme durumunuzu nasıl tanımlarsınız?

() 1. Tamamı hakkında bilgim var	() 6. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
() 2. Büyük çoğunluğu hakkında bilgim var	() 7. Güzel Sanatlar Lisesi
() 3. Yarısı hakkında bilgim var	() 8. Diğer (lütfen
() 4. Çok azı hakkında bilgim var	belirtiniz):.....
() 5. Hiçbirisi hakkında bilgim yok (8. Maddeye geçiniz)	
7. MEB tarafından öğretim hizmeti verenler için belirlenmiş olan etik ilkeler hakkında hangi yolla bilgi sahibi oldunuz? (6. Maddede bilgim yok diyen katılımcılar bu maddeyi cevaplamayacaktır)

() 1. MEB'in okula göndermiş olduğu resmi yazı ile	() 6. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
() 2. Okulda yapılan bilgilendirme toplantısı ile	() 7. Güzel Sanatlar Lisesi
() 3. Diğer (Lütfen belirtiniz):.....	() 8. Diğer (lütfen
8. Okulunuzda, MEB tarafından öğretim hizmeti verenler için belirlenmiş olan etik ilkelerin görünürlüğü nasıl sağlanmıştır? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

() 1. Etik ilkeler öğrenci, öğretmen ve velilerin görebileceği bir yere asılmıştır.	() 6. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
() 2. Etik ilkeler okulun resmi web sayfasında yer almaktadır.	() 7. Güzel Sanatlar Lisesi
() 3. Diğer (lütfen belirtiniz):.....	() 8. Diğer (lütfen
() 4. Etik ilkeler okulumuzun herhangi bir yerinde görünür değildir.	belirtiniz):.....

II. ÖĞRETMENLERİN ÖĞRENCİLER İLE İLİŞKİLERDE ETİK İLKELERE UYGUN DAVRANMA DURUMU

Meslektaşlarınız olarak, öğretmen arkadaşlarınızın öğrenme öğretme ortamlarındaki davranışlarını göz önünde bulundurarak aşağıdaki etik ilkelere uygun davranma durumlarına ilişkin algılarınızı uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

	Tamamen uygun davranırlar	Büyük oranda uygun davranırlar	Orta düzeyde uygun davranırlar	Büyük oranda uygun davranmazlar	Hiç uygun davranmazlar
ÖĞRENCİLER İLE İLİŞKİLERDE ETİK İLKELER					
1. Meslektaşlarım, eğitim ve öğretim faaliyetlerini saygı üzerine dayandırır.					
2. Meslektaşlarım, öğrencilerini sever, sevdiğini hissettirirler.					
3. Meslektaşlarım, öğrenciyi utandıracak, onurunu kırarak söz ve davranışlardan kaçınırlar.					
4. Meslektaşlarım, öğrencilere iyi örnek (söz, davranış, hal, hareket, görüntüleri vb. ile) olurlar.					
5. Meslektaşlarım, bilgi birikimleriyle öğrencilerde öğrenme isteği/azmi uyandırır.					
6. Meslektaşlarım, öğrencilere kötü örnek oluşturacak tutum ve davranışlardan kaçınırlar.					
7. Meslektaşlarım, özellikleri bakımından farklılık gösteren öğrencilere diğerleri gibi anlayış/hoşgörü ile yaklaşır.					
8. Meslektaşlarım, mesleğini icra ederken insan haklarına saygı duyarlar.					
9. Meslektaşlarım, bütün öğrencilere adil ve eşit davranırlar.					
10. Meslektaşlarım, öğrencilerin gelişimlerini (fiziksel, duygusal, sosyal, kültürel, ahlaki) gözetirler.					
11. Bu maddeyi okuyorsam orta düzeyde uygun davranırlar seçeneğini işaretleyeceğim.					
12. Meslektaşlarım, gelişimleri doğrultusunda öğrencileri ile samimi ve güvene dayalı iletişim kurarlar.					
13. Meslektaşlarım, öğrencileri derslerde kendilerini ifade etmeleri konusunda cesaretlendirirler.					
14. Meslektaşlarım, iyi bireyler (bedenen, ruhen sağlıklı, iyi ahlaklı, kendine güvenen, sorumluluk sahibi) yetiştirmek için gereken çabayı gösterirler.					
15. Meslektaşlarım, öğrencileri ile ilgili gizli bilgileri yasal zorunluluklar ve acil durumlar dışında paylaşmazlar.					
16. Meslektaşlarım, kişisel durumlarını (üzüntü, sıkıntı, mutsuzluk vb.) öğrencilere yansıtmazlar.					
17. Meslektaşlarım, öğrenciyi (beden, ruh sağlığını, fiziksel, sosyal gelişimini, eğitimini vb.) olumsuz etkileyecek şekilde davranmazlar.					
18. Meslektaşlarım, öğrencinin kötü muameleye uğradığını fark ettiğinde gerekli tedbirleri alır.					
19. Meslektaşlarım, öğrencinin kötü muameleye uğradığını fark ettiğinde durumu yetkili makamlara bildirirler.					

Uygulama bitmiştir, katılımınız için teşekkür ederiz.

Ek 2. Öğretmenlerin Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler Uygun Davranma Durumlarının İncelenmesi Araştırması (Öğrenci Anketi)

Değerli Öğrencimiz,

Öğretmenlerin farklı alanlardaki *sorumluluklarına* ve *eğitim öğretim ile ilgili* görevlerine yönelik olarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenmiş olan etik ilkelere uygun davranma durumlarını ortaya koymak amacıyla yapılmakta olan bir yüksek lisans tezi kapsamında, öğrenciler olarak sizlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Kişisel bilgiler ve öğretmenlerin öğrenciler ile ilişkilerde etik ilkelere uygun davranma durumu olmak üzere iki bölümden oluşmakta olan bu veri toplama aracında bulunan maddeleri içtenlikle cevaplamanız beklenmektedir. Elde edilen veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak olup, isim belirtmenize gerek yoktur. Demografik bilgilerinizin gizliliği sağlanacaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olup, istediğiniz aşamasında çalışmadan geri çekilebilirsiniz. Zaman ayırarak araştırmaya sağladığınız katkı ve gösterdiğiniz duyarlılık için teşekkür ederiz.

Hasan ARSLAN

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Programı Öğrencisi)

Katılımcı onamı (lütfen ilgili maddeleri işaretleyiniz):

() Yukarıdaki açıklamaları okudum, bilgilendim.

() Çalışmaya gönüllü olarak katıldığımı beyan ederim.

I. DEMOGRAFİK BİLGİLER

9. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
10. Sınıfınız: () 9 () 10 () 11 () 12
11. Sınıf Mevcudunuz:
12. Okul Türünüz:
 - () 1. Anadolu Lisesi
 - () 2. Anadolu İmam Hatip Lisesi
 - () 3. Fen Lisesi
 - () 4. Spor Lisesi
 - () 5. Sosyal Bilimler Lisesi
 - () 6. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
 - () 7. Güzel Sanatlar Lisesi
 - () 8. Diğer (lütfen belirtiniz):.....
13. MEB tarafından öğretim hizmeti verenler için belirlenmiş olan etik ilkeleri bilme durumunuzu nasıl tanımlarsınız?
 - () 1. Tamamı hakkında bilgim var
 - () 2. Büyük çoğunluğu hakkında bilgim var
 - () 3. Yarısı hakkında bilgim var
 - () 4. Çok azı hakkında bilgim var
 - () 5. Hiçbirisi hakkında bilgim yok (7. Maddeye geçiniz)
14. MEB tarafından öğretim hizmeti verenler için belirlenmiş olan etik ilkeler hakkında hangi yolla bilgi sahibi oldunuz? (5. Maddede bilgim yok diyen katılımcılar bu maddeyi cevaplamayacaktır)
 - () 1. MEB'in okula göndermiş olduğu resmi yazı ile
 - () 2. Okulda yapılan bilgilendirme toplantısı ile
 - () 3. Diğer (Lütfen belirtiniz):.....
15. Okulunuzda, MEB tarafından öğretim hizmeti verenler için belirlenmiş olan etik ilkelerin görünürlüğü nasıl sağlanmıştır? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
 - () 1. Etik ilkeler öğrenci, öğretmen ve velilerin görebileceği bir yere asılmıştır.
 - () 2. Etik ilkeler okulun resmi web sayfasında yer almaktadır.
 - () 3. Diğer (lütfen belirtiniz):.....
 - () 4. Etik ilkeler okulumuzun herhangi bir yerinde görünür değildir.

II. ÖĞRETMENLERİN ÖĞRENCİLER İLE İLİŞKİLERDE ETİK İLKELERE UYGUN DAVRANMA DURUMU

Öğretmenlerinizin öğrenme öğretme ortamlarındaki davranışlarını göz önünde bulundurarak aşağıdaki etik ilkelere uygun davranma durumlarına ilişkin algılarınızı uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

	Tamamen uygun davranırlar	Büyük oranda uygun davranırlar	Orta düzeyde uygun davranırlar	Büyük oranda uygun davranmazlar	Hiç uygun davranmazlar
ÖĞRENCİLER İLE İLİŞKİLERDE ETİK İLKELER					
1. Öğretmenlerim, eğitim ve öğretim faaliyetlerini saygı üzerine dayandırırılar.					
2. Öğretmenlerim, öğrencilerini sever, sevdiğini hissettirirler.					
3. Öğretmenlerim, öğrenciyi utandıracak, onurunu kıracak söz ve davranışlardan kaçınırlar.					
4. Öğretmenlerim, öğrencilere iyi örnek (söz, davranış, hal, hareket, görüntüleri vb. ile) olurlar.					
5. Öğretmenlerim, bilgi birikimleriyle öğrencilerde öğrenme isteği/azmi uyandırırılar.					
6. Öğretmenlerim, öğrencilere kötü örnek oluşturacak tutum ve davranışlardan kaçınırlar.					
7. Öğretmenlerim, özellikleri bakımından farklılık gösteren öğrencilere diğerleri gibi anlayış/hosgörü ile yaklaşırılar.					
8. Öğretmenlerim, mesleğini icra ederken insan haklarına saygı duyarlar.					
9. Öğretmenlerim, bütün öğrencilere adil ve eşit davranırlar.					
10. Öğretmenlerim, öğrencilerin gelişimlerini (fiziksel, duygusal, sosyal, kültürel, ahlaki) gözetirler.					
11. Bu maddeyi okuyorsam orta düzeyde uygun davranırlar seçeneğini işaretleyeceğim.					
12. Öğretmenlerim, gelişimleri doğrultusunda öğrencileri ile samimi ve güvene dayalı iletişim kurarlar.					
13. Öğretmenlerim, öğrencileri derslerde kendilerini ifade etmeleri konusunda cesaretlendirirler.					
14. Öğretmenlerim, iyi bireyler (bedenen, ruhen sağlıklı, iyi ahlaklı, kendine güvenen, sorumluluk sahibi) yetiştirmek için gereken çabayı gösterirler.					
15. Öğretmenlerim, öğrencileri ile ilgili gizli bilgileri yasal zorunluluklar ve acil durumlar dışında paylaşmazlar.					
16. Öğretmenlerim, kişisel durumlarını (üzüntü, sıkıntı, mutsuzluk vb.) öğrencilere yansıtmazlar.					
17. Öğretmenlerim, öğrenciyi (beden, ruh sağlığını, fiziksel, sosyal gelişimini, eğitimini vb.) olumsuz etkileyecek şekilde davranmazlar.					
18. Öğretmenlerim, öğrencinin kötü muameleye uğradığını fark ettiğinde gerekli tedbirleri alırlar.					
19. Öğretmenlerim, öğrencinin kötü muameleye uğradığını fark ettiğinde durumu yetkili makamlara bildirirler.					

Uygulama bitmiştir, katılımınız için teşekkür ederiz.

Ek 3. Etik Kurul Onay Formu

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU - 3
KARARI

Protokol No : 230023

Karar No : 31

Araştırma Yürütücüsü	Yüksek Lisans Öğrencisi HASAN ARSLAN
Kurumu / Birimi	EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ / EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM
Araştırmanın Başlığı	Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkelerine Uygun Davranma Durumlarının İncelenmesi
Başvuru Formunun Etik Kurula Geldiği Tarih	09.02.2023
Başvuru Formunun Etik Kurulda İncelendiği Tarih	İlk İnceleme Tarihi : 17.02.2023 1. Düzeltme Tarihi : 20.02.2023
Karar Tarihi	07.03.2023

KARAR : UYGUNDUR

AÇIKLAMA : Beyan edilen veri formlarının dışına çıkılmaması şartıyla araştırmanın uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Ek 4. Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
MUĞLA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-70004082-604.01.01-73750473

04.04.2023

Konu :Hasan ARSLAN 'ın
Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Valilik Makamının 08.03.2022 tarihli ve E-70004082-604.02-45275146 sayılı Makam Oluru.
b) Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 30.03.2023 tarihli ve E-47921137-302.08-594837 sayılı yazısı.

İlgi (b) yazıda, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Tezli Yüksek Lisans Programı 204310000 numaralı öğrencisi Hasan ARSLAN'ın "**Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkelerine Uygun Davranma Durumlarının İncelenmesi**" konulu tez çalışması kapsamında 2022-2023 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında Mentеше İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde öğretmenler ve öğrencilere ilgili ölçekleri uygulama talebi ile ilgili ilgi yazı ve ekleri yazımız ekinde sunulmuştur.

Bu kapsamda, Bakanlığımızın 21/01/2020 tarihli ve 1563890 sayılı yazısı (2020/2 No'lu genelge) doğrultusunda ve ilgi (a) Makam Onayı ile oluşturulan komisyonun uygun görüşüyle çalışmasını;

2022-2023 eğitim öğretim yılında, eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde, denetimi ilçe milli eğitim müdürlükleri ve okul/ kurum idaresinde olmak üzere, kurum müdürünün uygun gördüğü 1 (bir) ders saatlik zaman diliminde, gönüllülük esasına göre, Müdürlüğümüz tarafından mühürlenmiş ölçeklerin kullanılması ve sonuç raporunun çalışmanın bitimini takip eden 30 (otuz) gün içerisinde CD ile Müdürlüğümüze teslim edilmesi koşuluyla; ilgili okul/okullarda uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde, Olurlarınıza arz ederim.